

3062

ՀԱՄԼԵՆ

Պրուեստները բոլոր յերկրներին, Վիսցինճ

3K33 *այ*
9-90
Ի. ՍՏԱԼԻՆ

14 JUN 2005

20 NOV 2009

ԶՐՈՒՅՑ ԱՄԵՐԻԿԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ
ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ

1927 թ. սեպտեմբերի 9-ին

ՊԵՏՀՐԱՏ —

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1933

5 AUG 2015

3062

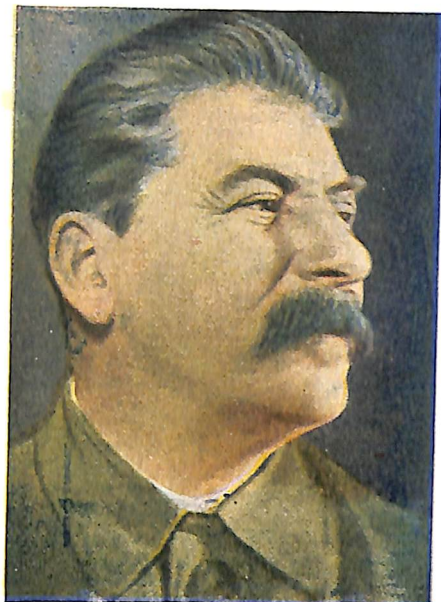
2005 JUL 11

3231
38

И. СТАЛИН
БЕСЕДА С ПЕРВОЙ
АМЕРИКАНСКОЙ РАБОЧЕЙ
ДЕЛЕГАЦИЕЙ

Госиздат—Отдел парт.-полит.
литературы
Ереван, 1938

**ԶՐՈՒՅՑ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒ-
ԹՅԱՆ ՀԵՏ**

1927 թ սեպտեմբերի 9-ին

I

**ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ ՅԵՎ
ԸՆԿ. ՍՏԱԼԻՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ**

1-ին ՀԱՐՑ: Լենինը և կոմկուսակ-
ցուքյունը գործնականապես ի՞նչ նոր
սկզբունքներ են ավելացրել մարքսիզ-
մին: Ճիշտ կլինե՞ր արդյոք ասել, թե
Լենինը հավատում էր «ստեղծագործա-
կան հեղափոխությամբ», մինչդեռ
Մարքսն ավելի հակամետ էր սպասե-
լու տնտեսական ուժերի գազաբնակե-
սային զարգացմանը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Յես կարծում եմ, Վոր

Լենինը վոչ մի «նոր սկզբունք» չի «ա-
վելացրել» մարքսիզմին, ինչպես վոր
Լենինը չի վերացրել մարքսիզմի «հին»
սկզբունքներէր Վոչ մեկը: Լենինը յե-
ղել է ե մնում է Մարքսի ու Ենգելսի
ամենահավատարիմ ու հետեւողական
աշակերտը, վորն ամբողջապես ու լիո-
վին հենվում է մարքսիզմի սկզբունք-
ների վրա: Բայց Լենինը Մարքսի—Են-
գելսի ուսմունքի միմիայն կատարողը
չէր: Նա դրա հետ մեկտեղ Մարքսի ու
Ենգելսի ուսմունքի շարունակողն էր:
Ի՞նչ է նշանակում այս: Այս նշանակում
է, վոր նա աւելի զարգացրեց Մարքսի—
Ենգելսի ուսմունքը՝ զարգացման նոր
սլաշմաններին համապատասխան, կապի-
տալիզմի նոր փուլին համապատասխան,
իմպերիալիզմին համապատասխան կեր-
պով: Այս նշանակում է, վոր դասա-
կարգային կռիւի նոր սլաշմաններում ա-
վելի զարգացնելով Մարքսի ուսմունքը՝
Լենինը մարքսիզմի ընդհանուր դաժա-
րանը մտցրեց ինչ—վոր նոր բան՝ հա-

մեմատած այն բանի հետ, ինչ վոր
Մարքսն ու Ենգելսն ելին տվել, համե-
մատած այն բանի հետ, ինչ կարող եր
տրվել մինչ—իմպերիալիստական կապի-
տալիզմի ժամանակաշրջանում: Ընդվո-
րում այդ նորը, վոր Լենինը մտցրել է
մարքսիզմի դաժարանը, ամբողջապես
ու լիովին խարսխված է Մարքսի ու
Ենգելսի տված սկզբունքների վրա:
Հենց այս իմաստով է, վոր մեզանում
խոսվում է լենինիզմի՝ վորպես իմպե-
րիալիզմի ու պրոլետարական հեղափո-
խությունների դարաշրջանի մարքսիզմի
մասին: Ահա միքանի հարցեր, վորոնց
բնագավառում Լենինը նոր բան է տվել՝
ավելի զարգացնելով Մարքսի ուսմուն-
քը:

Նախ՝ մոնոպոլիստական կապիտալիզ-
մի հարցը, իմպերիալիզմի՝ վորպես
կապիտալիզմի նոր փուլի՝ հարցը:
Մարքսն ու Ենգելսը «Կապիտալում»
տվել են կապիտալիզմի հիմունքների
վերլուծությունը: Բայց Մարքսն ու

Ենդեւսն ապրում էյին մինչմոռոտութիւն
տաւան կապիտալիզմի տիրապետու-
թյան ժամանակաշրջանում, կապիտա-
լիզմի սահուն եվոլուցիա կատարելու
և ամբողջ յերկրագնդի վրա նրա «խա-
ղաղ» տարածման ժամանակաշրջանում:
Այդ հին փուլն ավարտվեց XIX դարի
վերջին և XX-ի սկզբին, յերբ Մարքսն
ու Ենդեւսն արդեն կենդանի չէին:
Հասկանալի չէ, Վոր Մարքսն ու Ենդեւ-
սը կարող էին լոկ կռահել կապիտա-
լիզմի զարգացման այն նոր պայմաննե-
րի մասին, վորոնք վրա հասան կապի-
տալիզմի հին փուլին հաջորդելու յե-
կած նոր փուլի կապակցութեամբ, զար-
գացման իմպերիալիստական, մոնոպո-
լիստական փուլի կապակցութեամբ,
յերբ կապիտալիզմի սահուն եվոլուցիա
կատարելուն փոխարինեց կապիտալիզմի
թռիչքաձև, կատաստրոֆիկ զարգացու-
մը, յերբ զարգացման անհալսարա-
չափությունն ու կապիտալիզմի հակա-
ռությունները հանդես յեկան առանձին

ուժղնութեամբ, յերբ վաճառահանման
շուկաների ու կապիտալի արտահանման
համար մղվող պայքարը զարգացման
ծայրահեղ անհալսարաչափության
պայմաններում անխուսափելի դարձրեց
իմպերիալիստական պարբերական պա-
տերազմներն աշխարհի ու ազդեցութեան
վոլորտների պարբերական վերաբաժա-
նումների համար: Լենինի մատուցած
ծառայութեանը և, հետևապես, Լենինի
մոտ նորն այստեղ այն է, Վոր նա,
հենվելով «կապիտալի» հիմնական
դրույթների վրա, տվեց իմպերիալիզ-
մի՝ վորպես կապիտալիզմի վերջին
փուլի՝ հիմնավորված մարքսիստական
վերլուծութեանը, բաց անելով նրա
խոցերն ու նրա անխուսափելի կործան-
ման պայմանները: Այս վերլուծութեան
բաղաժի վրա ծաղեց Լենինի հայտնի
դրույթն այն մասին, վոր իմպերիալիզ-
մի պայմաններում հնարավոր է սոցիա-
լիզմի հաղթութեանը առանձին, ջոկ

վերցրած կապիտալիստական յերկրնւրում:

Յերկրորդ, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցը: Պրոլետարիատի դիկտատուրայի՝ վորպես պրոլետարիատի քաղաքական տիրապետութեան և վորպես կապիտալի իշխանութեանը բռնութեան միջոցով տապալելու մեթոդի՝ հիմնական դադափարը տվել են Մարքսն ու Ենգելսը: Լենինի մոտ նորն այս բնագավառում այն է, վոր ա) նա հայտնագործեց խորհրդային իշխանութեանը վորպես պրոլետարիատի դիկտատուրայի պետական ձև՝ դրա համար ոգտագործելով Փարիզի կոմունայի և ուսական հեղափոխութեան փորձը. բ) պրոլետարիատի դիկտատուրայի դաշնակիցների պրոբլեմի տեսանկյունով նա բացեց պրոլետարիատի դիկտատուրայի Ֆորմուլայի փակագծերը, պրոլետարիատի դիկտատուրան բնորոշելով վորպես ղեկավար հանդիսացող պրոլետարիատի դասակարգային դա-

շինքի հատուկ ձև վոչ-պրոլետարական դասակարգերի (դյուղացիութեան և ալլ) շահագործվող մասսաների հետ, վորոնք ղեկավարվող են հանդիսանում. դ) նա առանձին ուժով ընդգծեց այն փաստը, վոր դասակարգային հասարակութեան պայմաններում պրոլետարիատի դիկտատուրան դեմոկրատիայի մենարարձր տիպն է, պրոլետարական դեմոկրատիայի ձևը, վորն արտահայտում է մեծամասնութեան (շահագործվողների) շահերը, — ի հակալիւ կապիտալիստական դեմոկրատիայի, վորն արտահայտում է փոքրամասնութեան (շահագործողների) շահերը:

Յերրորդ, սոցիալիզմի հաջող կաուուցման ձևերի ու յեղանակների հարցը պրոլետարիատի դիկտատուրայի ժամանակաշրջանում, կապիտալիզմից դէպի սոցիալիզմ ձգվող անցողիկ ժամանակաշրջանում, մի յերկրում, վոր շրջապատված է կապիտալիստական պետութեաններով: Մարքսն ու Ենգելսը

դիտում ելին պրոլետարիատի դիկտա-
 տուրայի ժամանակաշրջանը վերադա-
 տվելի կամ պակաս յերկարատև մի ժա-
 մանակաշրջան, վերը լի յե հեղափոխա-
 կան գոտեմարտերով ու քաղաքացիա-
 կան պատերազմներով, վերի տեղդու-
 թյան ընթացքում պրոլետարիատը, իշ-
 խանության գլուխ կանգնած լինելով,
 ձեռք ե առնում տնտեսական, քաղաքա-
 կան, կուլտուրական ու կազմակերպա-
 կան բնույթի միջոցներ, վերոնք ան-
 հրաժեշտ են հին կապիտալիստական
 հասարակության փոխարեն նոր սոցիա-
 լիստական հասարակություն, առանց
 դասակարգերի հասարակություն, ա-
 ռանց պետության հասարակություն
 ստեղծելու համար: Լենինն ամբողջա-
 պես ու լիովին կանգնած եր Մարքսի ու
 Լենգելսի այս հիմնական գրույթների.
 հողի վրա: Լենինի մոտ այս բնագա-
 վառում նորն այն ե, վեր ա) նա հիմ-
 նավորեց լիակատար սոցիալիստական
 հասարակության կառուցման հնարավու-

րությունն իմպերիալիստական պետու-
 թյուններով շրջապատված՝ պրոլետա-
 րիատի դիկտատուրայի յերկրում, պայ-
 մանով, վեր աղ յերկիրը չխեղդվի
 շրջապատող կապիտալիստական պետու-
 թյունները ռազմական ինտերվենցիայի
 կողմից. բ) նա ուրվագծեց տնտեսական
 քաղաքականության կոնկրետ ուղիները
 («նոր տնտեսական քաղաքականու-
 թյուն»), վերոնց ոգնությամբ պրոլե-
 տարիատը, իր ձեռքին ունենալով տըն-
 տեսական իշխող բարձունքները (ար-
 դյունարերությունը, հողը, տրանսպոր-
 տը, բանկերը և այլն)՝ սոցիալիզացիա-
 յի յենթարկած ինդուստրիան զոգում ե
 գյուղատնտեսության հետ («ինդուս-
 տրիայի զոգումը գյուղացիական տըն-
 տեսության հետ») և ալգաիսով ամ-
 բողջ ժողովրդական տնտեսությունը
 տանում ե դեպի սոցիալիզմ. դ) նա
 ուրվագծեց գյուղացիության հիմնական
 մասսաներին կոոպերացիայի միջոցով
 աստիճանաբար մոտեցնելու և սոցիա-

լիստական շինարարութեան հունի մեջ
ներգրավելու կոնկրետ ուղիները,
կոոպերացիայի միջոցով, վորը ներկա-
յացում ե գյուղացիական մանր տնտե-
սութեան վերակերտման ու գյուղացիու-
թեան հիմնական մասսաներին սոցիա-
լիզմի փոքով վերադաստիարակելու մե-
ծադույն մի միջոց պրոլետարիատի
գիկտատուրայի ձեռքին:

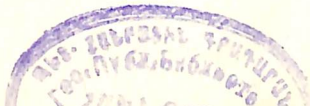
Չորրորդ, պրոլետարիատի հեղեմո-
նիայի հարցը՝ հեղափոխութեան, ամեն
մի ժողովրդական հեղափոխութեան
մեջ, ինչպես ցարիզմի դեմ ուղղված
հեղափոխութեան, այնպես ել կապի-
տալիզմի դեմ ուղղված հեղափոխու-
թեան մեջ: Մարքսն ու Ենգելսը տվել
են պրոլետարիատի հեղեմոնիայի դա-
րաստի հիմնական ուղիները: Լե-
նինի մոտ այստեղ նորն այն ե, վոր
նա ավելի զարգացրեց ու ծավալեց այդ
ուղիները՝ դրանք վերածելով պրո-
լետարիատի հեղեմոնիայի բարեկերտ
մի սխտեմի, քաղաքի ու գյուղի աշ-

խատալոր՝ մասսաներին վո՛չ միայն
ցարիզմի ու կապիտալիզմի տապալման
գործում, այլև պրոլետարիատի դեկ-
տատուրայի որով սոցիալիստական շի-
նարարութեան գործում պրոլետարիատի
կողմից ղեկավարելու բարեկերտ սխ-
տեմի: Հայտնի յե, վոր պրոլետարիա-
տի հեղեմոնիայի քաղաքիքը Լենինի
ու նրա կուսակցութեան շնորհիվ վար-
պետային կերպով դառնալ Ռուսաստա-
նում: Ի միջի այլոց սրանով ե բացա-
տրվում այն փաստը, վոր հեղափոխու-
թեանը Ռուսաստանում հանգեցրեց
պրոլետարիատի իշխանութեանը: Առաջ-
ներում սովորաբար բանն այնպես եր
տեղի ունենում, վոր հեղափոխութեան
ժամանակ բարիկադները վրա կուլում
եյին բանվորները, նրանք արյուն եյին
թափում, նրանք տապալում եյին հի-
նը, իսկ իշխանութեանը ընկնում եր
բուրժուաների ձեռքը, վորոնք հետո
ճնշում ու չահագործում եյին բան-
վորներին: Բանն այսպես ե յե-

դէլ Անգլիայում ու Ֆրանսիայում,
Բանն ալպէս և յեղեւ Գերմանիայում:
Մեղանում, Ռուսաստանում, բանն ու-
րիշ ընթացք ստացաւ: Մեղանում բան-
վորները հեղափոխութեան հարվածային
ուժը չեն լին միայն: Լինելով հեղափո-
խութեան հարվածային ուժը՝ ռուսա-
կան պրոլետարիատը դրա հետ մեկտեղ
ջանում եր լինել քաղաքի ու գյուղի
բոլոր շահագործվող մասսաների հեղե-
մունք, քաղաքական ղեկավարը՝ նրանց
իր շուրջը համախմբելով, նրանց բուր-
ժուազիայից պոկելով, քաղաքականա-
պէս մեկուսացնելով բուրժուազիային:
Իսկ շահագործվող մասսաների հեղե-
մունք լինելով՝ ռուսական պրոլետա-
րիատն ամբողջ ժամանակ պայքարում
եւ հանուն այն բանի, վոր իշխանու-
թյունն իր ձեռքը գցի և այն ողտա-
ղործի իր սեփական շահերի համար՝
բուրժուազիայի դեմ, կապիտալիզմի
դեմ: Իսկապէս սրանով եւ բացատրու-
վում ե այն, վոր հեղափոխութեան

3231
33

յուրաքանչյուր հուժկու յելույթը Ռու-
սաստանում, ինչպէս 1905 թվականի
հոկտեմբերին, այնպէս եւ 1917 թվա-
կանի փետրվարին, ասպարեզ եր մղում
բանվորական պառլամենտներին խոր-
հուրդները, վորպէս իշխանութեան նոր
ապարատի սաղմեր, — ասարատ, վորը
կոչված ե ճնշելու բուրժուազիային, —
հակակշիռ բուրժուական պառլամենտի,
վորպէս իշխանութեան հին ապարատի,
վորը կոչված ե ճնշելու պրոլետարիա-
տին: Բուրժուազիան մեղանում յերկու
անգամ փորձել ե վերականգնել բուր-
ժուական պառլամենտը և վերջ դնել
խորհուրդներին — 1917 թ. ոգոստոսին,
«Նախապառլամենտի» ժամանակ, մինչեւ
բուլշևիկների կողմից իշխանությունը
վերցնելը, և 1918 թ. հունվարին,
«Սահմանադիր Ժողովի» ժամանակ,
իշխանությունը պրոլետարիատի կող-
մից վերցվելուց հետո, — ու ամեն ան-
գամ պարտություն ե կրել: Ինչո՞ւ:
Վորովհետեւ բուրժուազիան արդեն քա-

դաճականապես մեկուսացված եր, աշխատավորներին միլիոնավոր մասսաները պրոլետարիատին ելին համարում հեղափոխության միակ առաջնորդը, իսկ մասսաներն արդեն ստուգել ու վորձել ելին խորհուրդները, վորպես իրենց բանվորական իշխանությունը, վորին բուրժուական պառլամենտի հետ վորջեցը պրոլետարիատի համար ինքնասպանություն կլիներ: Ուստի զարմանալի է, վոր բուրժուական պառլամենտարիզմը մեզ մոտ չպատվաստվեց: Ահա թե ինչու հեղափոխությունը Ռուսաստանում հասցրեց պրոլետարիատի իշխանությանը: Սրանք են հեղափոխության մեջ պրոլետարիատի հեզեմոնիայի լենինյան սխառմը կենսադործելու արդյունքները:

Հինգերորդ, ազգային-դադութային հարցը: Մարքսն ու Ենգելսը, իր ժամանակին վերլուծելով իռլանդիայում, Հնդկաստանում, Չինաստանում, Կենտրոնական Յեվրոպայի յերկրներում,

Լեհաստանում, Հունգարիայում տեղի ունեցող անցքերը, — տվին ազգային-դադութային հարցի հիմնական, մեկնակետային դադարները: Լենինն իր աշխատություններում հիմնվում եր այդ դադարների վրա: Լենինի մոտ այս բնագավառում նորն այն է, վոր ա) նա իմի հավաքեց այդ դադարները և իմպերիալիզմի դարաշրջանի ազգային-դադութային հեղափոխությունների վերաբերյալ հայացքները բարեկերտ սխառմի վերածեց. բ) ազգային-դադութային հարցը կապեց իմպերիալիզմի տապալման հարցի հետ. գ) ազգային-դադութային հարցը միջազգային պրոլետարական հեղափոխության ընդհանուր հարցի բաղկացուցիչ մասը հայտարարեց:

Վերջապես, պրոլետարիատի կուսակցության վերաբերյալ հարցը: Մարքսն ու Ենգելսը տվել են հիմնական ուղի-դժեր կուսակցության՝ վորպես պրոլետարիատի առաջավոր ջոկատի՝ մասին,

առանց վորի (առանց կուսակցության) պրոլետարիատը չի կարող ձեռք բերել իր աղատութիւնը վո՛չ իշխանութիւնը վերցնելու իմաստով, վո՛չ ել կապիտալիստական հասարակութիւնը վերակառուցելու իմաստով: Լենինի մոտ այս բնագալառում նորն այն է, վոր նա ավելի զարգացրեց այդ ուրվագծերը՝ համապատասխան պրոլետարիատի պայքարի նոր պայմաններին իմպերիալիզմի ժամանակաշրջանում, ցույց տալով, վոր ա) կուսակցութիւնը պրոլետարիատի դասակարգային կազմակերպության բարձրագույն ձևն է՝ համեմատած պրոլետարիատի կազմակերպության այլ ձևերի հետ (արհմիութիւններ, կոոպերացիա, պետական կազմակերպութիւն), վորոնց աշխատանքը նա կոչված է ընդհանրացնելու և նրան ուղղութիւն տալու. բ) պրոլետարիատի դիկտատուրան կարող է իրականացվել միայն կուսակցության՝ վորպէս նրան ուղղութիւն տվող ուժի՝

միջոցով. դ) պրոլետարիատի դիկտատուրան լիակատար կարող է լինել միայն այն դեպքում, յետեւ նրան ղեկավարում է մի կուսակցութիւն, կոմունիստների կուսակցութիւնը, վորը ղեկավարութիւնը չի բաժանում և չպետք է բաժանի այլ կուսակցութիւնների հետ. դ) առանց կուսակցության մեջ յերկաթե կարգապահութիւն ունենալու չեն կարող իրականացվել պրոլետարիատի դիկտատուրայի խնդիրները շահագործողներին ճնշելու և դասակարգային հասարակութիւնը սոցիալիստական հասարակության վերակառուցելու վերաբերյալ:

Ահա հիմնականում այն նորը, ինչ տվել է Լենինն իր աշխատութիւններում՝ կոնկրետացնելով ու ավելի զարգացնելով Մարքսի ուսմունքը՝ համապատասխան պրոլետարիատի պայքարի նոր պայմաններին իմպերիալիզմի ժամանակաշրջանում:

Չենց այս պատճառով է, վոր մեզա-

նում ասում են, թե լենինիզմն իմպե-
րիալիզմի ու պրոլետարական հեղափո-
խությունների դարաշրջանի մարք-
սիզմն է:

Սրանից յերևում է, վոր լենինիզմը
չի կարելի վո՛չ բաժանել մարքսիզմից,
վո՛չ ել առավել ևս հակադրել մարք-
սիզմին:

Պատվիրակության տված հարցի մեջ
այնուհետև ասված է. «Ծի՞շտ կլինե՞ր
արդյոք ասել, թե լենինը հավատում
էր «ստեղծագործական հեղափոխու-
թյանը», մինչդեռ Մարքսն ավելի հա-
կամեա էր սպասելու տնտեսական ու-
ժերի զարգացմանը»: Յես կարծում եմ, վոր այսպես
ասելը միանգամայն սխալ կլինե՛ր: Յես
կարծում եմ, վոր ամեն մի ժողովրդա-
կան հեղափոխություն, յեթե նա իս-
կապես ժողովրդական հեղափոխություն
է, ուրեմն ստեղծագործական հեղափո-
խություն է, վորովհետև նա խորտա-
կում է հին կացութաձևը և ստեղծա-

գործում, ստեղծում է նորը: Իհար-
կե, վոչ մի ստեղծագործական բան չի
կարող լինել, թող ներվի ասել, այն-
պիսի «հեղափոխություններում», վոր-
պիսիք յերևան լինում են, ասենք,
Ալբանիայում՝ մի շարք ցեղերի կող-
մից մյուսների դեմ հարուցվող խաղա-
լիքային «ապստամբությունների» ձե-
վով: Բայց մարքսիստներն այդպիսի
խաղալիքային «ապստամբությունները»
յերբեք հեղափոխություն չեն համա-
րել: Ահներև է, վոր խոսքն այդպիսի
«ապստամբությունների» մասին չէ,
այլ ժողովրդական մասսայական հեղա-
փոխության մասին է, վորը հարստա-
հարված դասակարգերին վտարի յե հա-
նում հարստահարող դասակարգերի
դեմ: Իսկ այսպիսի հեղափոխությունը
չի կարող ստեղծագործական չլինել:
Մարքսն ու լենինը կողմնակից էին
հենց այսպիսի հեղափոխության,—
և միայն այսպիսի հեղափոխության:
Ընդամեն հասկանալի յե, վոր այսպիսի

հեղափոխութիւնը չի կարող ծաղել
ամեն պայմաններում, վոր նա կարող
է բորբոքվել տնտեսական ու քաղաքա-
կան կարգի վորոշ բարենպաստ պայ-
մաններում միայն:

2-րդ ՀԱՐՅ: Կարելի՞ յե արդյոք ասել,
քե կոմկուսակցութիւնը վերահսկում
ե կառավարութեանը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Ամեն ինչ կախած է
այն բանից, թե ինչպէս հասկանանք
վերահսկողութիւնը: Կապիտալիստա-
կան յերկրներում վերահսկողութիւնը
մի քիչ յուրորինակ կերպով է հաս-
կացվում: Յես դիտեմ, վոր մի ամբողջ
շարք կապիտալիստական կառավա-
րութիւններ վերահսկողութիւն են
յենթարկվում խոշորագոյն բանկերի
կողմից, չնայած «դեմոկրատական»
պառլամենտների գոյութիւնը: Պառլա-
մենտները հալատացնում են, թե հենց
իրենք են վերահսկում կառավարու-

թիւններին: Իսկ իրականում այնպէս
է լինում, վոր Ֆինանսական կոնսոր-
ցիումներն են կանխորոշում կառավա-
րութիւններին կազմն ու վերահսկո-
ղութիւն յենթարկում նրանց գործո-
ղութիւնները: Ո՞ւմ հայտնի չէ, վոր
վոչ մի կապիտալիստական «տերու-
թիւն» մեջ չի կարող կարինետ կազմը-
վել խոշորագոյն Ֆինանսական տուգե-
րի կամքի հակառակ: Ըսվական է Ֆի-
նանսական ճնշում գործ դնել,—ե մի-
նխատրները դիվահարների պէս կթռչեն
իրենց պոստերից: Սա իսկապէս բան-
կերի վերահսկողութիւն է կառավա-
րութիւնների նկատմամբ՝ հակառակ
պառլամենտների յերեակայական վե-
րահսկողութիւն: Յեթե խոսքն այսպիսի
վերահսկողութիւն մասին է, ապա յես
պետք է հայտարարեմ, վոր դրամա-
պարկերի վերահսկողութիւնը կառա-
վարութիւն նկատմամբ մեղանում անե-
րեակայելի յե ու միանգամայն բացառ-
ված, թեկուզ հենց այն պատճառով,

վոր մեղանում բանկերը վաղուց աղ-
գայնացված են, իսկ դրամապարկերը
դուրս են շարտված ՈՍՀՄ-ից:

Գուցե պատվիրակութիւնը ցանկա-
նում եր հարցնել վո'չ թե վերահսկո-
ղության մասին, այլ կուսակցության
կողմից կառավարությանը ղե-
կավարելու մասին: Յեթե պատ-
վիրակութիւնը ցանկանում եր այս
մասին հարցնել, ապա յես պատաս-
խանում եմ. այո', կուսակցութիւնը
մեզ մոտ ղեկավարում ե կառավարու-
թյանը: Իսկ այս ղեկավարութիւն-
ը հաջողվում ե այն պատճառով, վոր
կուսակցութիւնը մեղանում վայելում
ե բանվորների ու ընդհանրապես աշ-
խատավորների մեծամասնության վըս-
տահութիւնը և նա իրավունք ունի
այդ մեծամասնության անունով ղեկա-
վարելու կառավարության որդաննե-
րին:

Ինչո՞վ ե արտահայտվում կառավա-
րության ղեկավարումը ՈՍՀՄ բան-

վորական կուսակցության կողմից,
ՈՍՀՄ կոմունիստական կուսակցու-
թյան կողմից:

Նախ և առաջ՝ նրանով, վոր մեր
յերկրում պետական աշխատանքի հիմ-
նական պոստերի համար կոմկուսակ-
ցութիւնը ջանում ե խորհուրդների ու
նրանց համապոմարների միջոցով անց-
կացնել իր թեկնածուներին, իր լավա-
գույն աշխատողներին, վորոնք նվիր-
ված են պրոլետարիատի գործին և
պատրաստ են հալատով ու ճշմարտու-
թյամբ ծառայելու պրոլետարիատին:
Յեւ վայս նրան հաջողվում ե հսկայա-
կան մեծամասնութիւն կազմող ղեկա-
վարում, վորովհետեւ բանվորներն ու
գյուղացիները վստահությամբ են վե-
րաբերվում կուսակցությանը: Սա պա-
տահականութիւն չե, վոր իշխանու-
թյան որդանների ղեկավարներ մեղա-
նում հանդիսանում են կոմունիստնե-
րը, վոր նրանք, այդ ղեկավարները,

հսկայական հեղինակություն են վայելում յերկրում :

Յերկրորդ՝ նրանով, Վոր կուսակցությունն ստուգում է կառավարչության որդանների աշխատանքը, իշխանության որդանների աշխատանքը՝ ուղղելով անխուսափելի սխալներն ու թերությունները, ուղենելով նրանց կենսադործելու կառավարության վճիռներն ու աշխատելով ապահովել նրանց համար մասսաների աջակցությունը, ընդվորում նրանք Վոչ մի կարևոր վճիռ չեն ընդունում առանց կուսակցության համապատասխան ցուցումների :

Յերրորդ՝ նրանով, Վոր իշխանության այս կամ այն որդանների աշխատանքի պլանը մշակելիս, լինի դա արդյունարբության ու դյուղատնտեսության զծով, թե առևտրի ու կուլտուրական շինարարության զծով, կուսակցությունը աալիս է ընդհանուր ղեկավար ցուցումներ, վորոնք վորում են այդ որդանների աշխատանքի

լնույթն ու ուղղությունն այդ պլանների դործողության Ժամանակվա համար :

Բուրժուական մամուլը սովորաբար «ղարմանք» է արտահայտում կուսակցության կողմից պետության դործերին այսպես «միջամտելու» առթիվ : Բայց այդ «ղարմանքն» ամբողջովին կեղծ է : Հայտնի յե, Վոր բուրժուական կուսակցությունները կապիտալիստական յերկրներում ճիշտ նույնպես «միջամտում են» պետության դործերին ու ղեկավարում կառավարություններին, ընդվորում ղեկավարությունն այնտեղ կենտրոնանում է խոշոր բանկերի հետ այս կամ այն կերպ կապված և իրենց դերը, այդ պատճառով, ընակչությունից թաղցնել ջանացող անձերի մի նեղ շրջանի ձեռքում : Ո՞ւմ հայտնի չե, Վոր յուրաքանչյուր բուրժուական կուսակցություն Անդլիայում կամ ուրիշ կապիտալիստական յերկրներում ունի իր դաղտնի կարիները՝

րադկայած անձերի մի նեղ շրջանից, վորոնք իրենց ձեռքում են կենտրոնացնում ղեկավարութիւնը: Վերհիշեցեք թեկուզ Լլոյդ Զորջի հայտնի ճառը լիբերալ կուսակցութեան «ստվերային» կարինետի մասին: Այս տեսակետից տարբերութիւնը խորհուրդներէ յերկրի ու կապիտալիստական յերկրներէ միջև այն է, վոր ա) կապիտալիզմի յերկրներում բուրժուական կուսակցութիւնները պետութիւնը ղեկավարում են բուրժուազիայի շահերի համար ու պրոլետարիատի դեմ, մինչդեռ ԽՍՀՄ մեջ կուսակցութիւնը պետութեանը ղեկավարում է պրոլետարիատի շահերի համար ու բուրժուազիայի դեմ: Բ) բուրժուական կուսակցութիւնները թաղցնում են ժողովրդից իրենց ղեկավար դերը՝ դիմելով կասկածելի դադտնի կարինետներէ ոգնութեանը, մինչդեռ կոմկուսակցութիւնը ԽՍՀՄ մեջ կարոտ չէ վոչ մի դադտնի կարինետի, նա նշավակում է դադտնի կարինետներ

րի քաղաքականութիւնն ու պրակտիկան և բացորոշ հայտարարում է ամբողջ յերկրի առաջ, վոր ինքն իր վրայ է վերցնում պետութեան ղեկավարման պատասխանատւութիւնը:

Պատվիրակներից մեկը: Նույն այդ հիմունքներով է կուսակցութիւնը ղեկավարում արհմիութիւններին:

Ստալին: Հիմնականում—այո՛: Զեռկանորեն կուսակցութիւնն արհմիութիւններին վոչ մի դիբեկտիվ չի կարող տալ: Բայց կուսակցութիւնը դիբեկտիվներ է տալիս արհմիութիւններում աշխատող կոմունիստներին: Հայտնի յէ, վոր արհմիութիւններում ղան կոմունիստների Ֆրակցիաներ, ճիշտ այնպես, ինչպես նաեւ խորհուրդներում, կոոպերացիայում և այլն: Այդ կոմունիստական Ֆրակցիաների պարտականութիւնն այն է, վոր համոզելու միջոցով արհմիութիւնների, խորհուրդների, կոոպերացիայի և այլ ուղեաններում ընդունել տան այնպիսի

վճիռներ, վորոնք համապատասխանում են կուսակցության դիրեկտիվներին: Յեւ այս նրանց հաջողվում է իրականացնել հակալական մեծամասնություն կազմող դեպքերում, վորովհետև կուսակցության ազդեցությունը մասսաների մեջ հակալական է, և նա այնտեղ մեծ վստահություն է վայելում: Այս ճանապարհով ենք հասնում պրոլետարիատի ամենաբազմազան կազմակերպություններին դործողություններին միասնականությանը: Առանց դրան մենք տարնթացություն ու տարազարկ կունենայինք բանվոր դասակարգի այս կազմակերպություններին աշխատանքում:

3-րդ ՀԱՐՅ: Վորչափով վոր Ռուսաստանում լեզալ է միայն մի կուսակցություն, դուք վո՞րտեղից գիտեք, վոր մասսաները համակրում են կոմունիստին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Այդ ճիշտ է, վոր խՍՀՄ մեջ չկան բուրժուական լեզալ կուսակցություններ, վոր այնտեղ լեզալությունից ոզտվում է միայն մի կուսակցություն՝ բանվորներին կուսակցությունը, կոմունիստներին կուսակցությունը: Սակայն մենք ունենք արդյոք ճանապարհներ ու միջոցներ՝ համոզվելու այն բանին, վոր բանվորներին մեծամասնությունը, աշխատավորական մասսաներին մեծամասնությունը համակրում է կոմունիստներին: Խոսքը վերաբերում է, իհարկե, բանվորական ու գյուղացիական մասսաներին, այլ վոչ թե նոր բուրժուադիային, այլ վոչ թե հին չահագործող դասակարգերի բեկորներին, վորոնց պրոլետարիատն արդեն ջախջախել է: Այո՛, մենք հնարավորություն ունենք, մենք ունենք ճանապարհներ ու միջոցներ՝ իմանալու, թե բանվորական ու գյուղացիական մասսաները համակրո՞ւմ են արդյոք, թե չեն համակրում կոմունիստներին: Վերցնենք

մեր յերկրի կյանքի կարևորագույն մոմենտները և տեսներ, արդյոք հիմք կա՞ պնդելու, Վոր մասսաներն իսկապես համակրում են կոմունիստներին:

Վերցնենք, ամենից սուաջ, այնպիսի կարևոր մոմենտ, ինչպես Հոկտեմբերյան հեղաշրջման ժամանակաշրջանն է 1917 թվականին, յերբ կոմունիստների կուսակցությունը, հենց Վորպես կուսակցութուն, բացորոշ կոչ եր անում բանվորներին ու գյուղացիներին՝ տապալելու բուրժուազիայի իշխանությունը, և յերբ նա, այդ կուսակցությունը, ստացավ բանվորների, ղեկավարների ու գյուղացիների հսկայական մեծամասնության աջակցությունը: Ի՞նչպես եր այն ժամանակ իրադրությունը: Իշխանության գլուխ կանգնած էյին սոցիալիստ-հեղափոխականները (ես-երներն) ու սոցիալ - դեմոկրատները (մենչև-վիկները), Վորոնք բոկ էյին կազմել բուրժուազիայի հետ: Իշխանության տապառար կենտրոնում ու տեղերում,

ձիշտ այնպես, ինչպես նաև տասներկու միլիոնանոց բանակի հրամանատարության ապարատը, դաժնում եր այդ կուսակցությունները ձևաբուծ, կառավարության ձևաբուծ: Կոմունիստների կուսակցությունը դաժնում եր կիսալեզալ վիճակում: Բոլոր յերկրների բուրժուաները դուշակում էյին բուլշևիկների կուսակցության անխուսափելի տապալումը: Անտանտն ամբողջապես ու լիովին կերենակու կառավարության կողմն եր կանգնած: Բայց և այնպես կոմունիստների կուսակցությունը, բուլշևիկների կուսակցությունը չեր դադարում պրոլետարիատին կոչ անելուց՝ տապալելու այդ կառավարությունը և հաստատելու պրոլետարիատի ղեկատարութա: Յեւ ի՞նչ: Աշխատավոր մասաների հսկայական մեծամասնությունը թիկունքում ու ճակատում ամենավճարկան կերպով աջակցեց բուլշևիկների կուսակցությանը, — և կերենակու կառավարությունը տապալվեց, պրոլետարիատի

իշխանութիւնը հաստատվեց: Ի՞նչպէս
կարող եր պատահել, վոր բոլշևիկներն
այն ժամանակ հաղթող դուրս յեկան՝
չնայած բոլոր յերկրներէ բուրժուաների
թշնամական դուշակութիւններին՝
բոլշևիկների կուսակցութեան կործան-
ման մասին: Արդ-յոք այս հանգամանքը
չի՞ ապացուցում, վոր աշխատավորներէ
լայն մասսաները համակրում են բոլ-
շևիկներէ կուսակցութեանը: Յես կար-
ծում եմ, վոր ապացուցում է: Ահա ձեզ
բնակչութեան լայն մասսաներում կո-
մունիստներէ կուսակցութեան ունեցած
հեղինակավորութեան ու ազդեցութեան
առաջին ստուգումը:

Վերցնենք հետևյալ ժամանակաշրջա-
նը, ինտերվենցիայի ժամանակաշրջանը,
քաղաքացիական պատերազմի ժամանա-
կաշրջանը, յերբ անգլիական կապիտա-
լիստներն ոկուպացիայի եյին յենթար-
կել Ռուսաստանի Հյուսիսը, Արխանգել-
սկի ու Մուրմանի շրջանը, յերբ ամե-
րիկյան, անգլիական, ճապոնական ու

Ֆրանսական կապիտալիստներն ոկուպա-
ցիայի եյին յենթարկել Սիբիրը՝ առաջ
քաշելով Կոլչակին, յերբ Ֆրանսական
ու անգլիական կապիտալիստները «Ռու-
սաստանի Հարավը» ոկուպացիայի քայ-
լեր ձեռնարկեցին, վահանի վրա բարձ-
րացնելով Դենիկինին ու Վրանգելին:
Դա Անտանտի ու Ռուսաստանի հակա-
հեղափոխական զենեւալներէ պատե-
րազմն եր Մոսկվայի կոմունիստական
կռավարութեան դեմ, մեր հեղափո-
խութեան հոկտեմբերյան նվաճումներէ
դեմ: Դա բանավորներէ ու դյուղացիներէ
լայն մասսաներում կոմունիստներէ
կուսակցութեան ունեցած ուժն ու կա-
յունութիւնը մեծագույն ստուգման
յենթարկելու ժամանակաշրջանն եր:
Յել ի՞նչ: Միթէ հայտնի չե՞, վոր քա-
ղաքացիական պատերազմի արդ-յունքն
այն յեղալ, վոր ոկուպանտները դուրս
չպրտվեցին Ռուսաստանից, իսկ հակա-
հեղափոխական զենեւալներին Կարմիր
բանակը կոտորեց: Ահա հենց այստեղ

պարզվեց, վոր պատերազմի բախար, վերջին հաշիւով, վճռում ե վո'չ թե տեխնիկան, վոր առատորեն մատակարարում էլին կոլչակին ու Դենիկինին իՍՂՄ թշնամիները, այլ ճիշտ քաղաքականութիւնը, ընտելութեան միլիոնավոր մասսաների համակրանքն ու աջակցութիւնը: Պատահական ըսն ե արդոք, վոր լուչեիկներէ կուսակցութիւնն այն ժամանակ հաղթող դուրս յեկաւ: Իհարկե, պատահական ըսն չէ: Այս հանգամանքը չի՞ խոսում արդոք այն մասին, վոր կոմունիստներէ կուսակցութիւնը մեղ մոտ վայելում ե աշխատավորներէ լայն մասսաներէ համակրանքը: Յեւ կարծում եմ, վոր խոսում ե: Ահա ձեզ իՍՂՄ մեջ կոմունիստական կուսակցութեան ունեցած ուժի ու կայունութեան յերկրորդ ստույգումը:

Անցնենք ներկա ժամանակաշրջանին, հետպատերազմեան ժամանակաշրջանին, յերբ հերթի գրվեցին խաղաղ շինարարութեան հարցերը, յերբ ունե-

տեսական ալերմունքի շրջանին ժողովրդինեց ինդուստրիայի վերականգնման շրջանը, վերջապէս՝ մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւնը տեխնիկական նոր բաղայի վրա վերականուցելու շրջանը: Արդոք այժմ ճանապարհներ ու միջոցներ ունենք մենք, վորպէսզի ստուգենք կոմունիստներէ կուսակցութեան ուժն ու կայունութիւնը, վորպէսզի վորոշենք աշխատավորներէ լայն մասսաներէ կողմից դեպի այս կուսակցութիւնը առավել համակրանքի աստիճանը: Յեւ կարծում եմ, վոր ունենք:

Վերցնենք ամենից առաջ արհմիութիւնները, վորոնք միավորում են մոտ 10 միլիոն պրոլետարներ, տեսնենք մեր արհմիութիւններէ դեկավար որդաններէ կազմը: Պատահական ե արդոք, վոր այս որդաններէ գլուխ կոմունիստներն են կանգնած: Իհարկե, պատահական չէ: Հիմար ըսն կլինեն կարծել, թէ իՍՂՄ բանվորներն անտարբեր են

վերարեբրվում դեպի արհմիությունների
ղեկավար որդաններին կազմը: ԽՍՀՄ
բանվորներն աճել ու դաստիարակվել են
յերեք հեղափոխությունների փոթորկի
մեջ: Վոչ վոք այնպես չի սովորել, ինչ-
պես նրանք՝ ստուգել իրենց ղեկավարնե-
րին և նրանց դուրս չարտել, յեթե նրանք
պրոլետարիատի շահերին չեն բավարա-
րում: Մեր կուսակցության մեջ մի ժա-
մանակ ամենաթողութեամբ մարդը
Պլեխանովն էր: Սակայն բանվորները
կանգ չառան այն բանի առաջ, վորպես-
չի վճռաբար մեկուսացնեն նրան, յերբ
նրանք համոզվեցին, վոր Պլեխանովը
հեռացել է պրոլետարական գծից: Յեւ
յեթե այդպիսի բանվորներն արտահայ-
տում են իրենց լիակատար վստահու-
թյունը կոմունիստներին՝ նրանց առաջ
քաշելով արհմիություններում պատաս-
խանատու պոստերի համար, ապա այդ-
չի կարող ուղղակի մատնանշումն չժա-
ռայել այն բանի, վոր կոմունիստական
կուսակցության ուժն ու կայունություն-

նը ԽՍՀՄ բանվորների շրջանում—հըս-
կայական են: Ահա ձեզ ստուգումն այն
բանի, վոր բանվորների լայն մասա-
ներն անպայման համակրում են կոմու-
նիստներին կուսակցությանը:

Վերցնենք խորհուրդների վերջին
ընտրությունները: Մեզանում խոր-
հուրդների ընտրության իրավունք վա-
յելում է ԽՍՀՄ ամբողջ չափահաս
բնակչությունը՝ սկսած 18 տարեկան
հասակից, առանց սեռի ու ազգության
խտրության, մինուս բուրժուական
տարրերը, վորոնք չահագործում են
ուրիշի աշխատանքը և զրկված են ընտ-
րական իրավունքներից: Այդ կազմում
է մոտ 60 միլիոն ընտրող: Դրանց
հակայական մեծամասնությունը, իհար-
կե, դյուրացիներն են: Այդ 60 միլիո-
նից ընտրական իրավունքներն իրակա-
նացրին մոտ 51 տոկ., այսինքն՝ 30 մի-
լիոնից ավելին: Հիմա աչքի անցկաց-
րեք մեր խորհուրդներին ղեկավար որ-
դանների կազմը կենտրոնում ու տեղե-

բում: Կարելի՞ չե արդյոք պատահա-
կանություն անվանել այն փաստը, վոր
ընտրովի ղեկավար տարրերի հսկայա-
կան մեծամասնությունը կոմունիստներն
են կազմում: Պարզ է, վոր այս չի կա-
րելի պատահականություն անվանել:
Արդյոք այս փաստը չի՞ խոսում այն
մասին, վոր կոմունիստական կուսակ-
ցությունը վստահություն է վայելում
զյուզացիության միլիոնավոր մասսա-
ների շրջանում: Յես կարծում եմ, վոր
խոսում է: Ահա ձեզ կոմունիստական
կուսակցության ուժի ու կայունության
դարձյալ մի ստուգում:

Վերցնենք կոմյերիտիությունը (յե-
րիասարդության կոմունիստական մի-
ությունը), վորը միավորում է մոտ 2
միլիոն բանվորական ու զյուզացիական
յերիտասարդություն: Կարելի՞ չե ար-
դյոք պատահականություն անվանել այն
փաստը, վոր կոմյերիտիության ընտ-
րովի ղեկավար տարրերի հսկայական
մեծամասնությունը կազմում են կոմու-

նիստները: Յես կարծում եմ, վոր այս
չի կարելի պատահականություն անվա-
նել: Ահա ձեզ կոմունիստական կուսակ-
ցության ուժի ու հեղինակավորության
դարձյալ մի ստուգում:

Վերցնենք, վերջապես, մեր անթիվ
կոնֆերենցիաները, խորհրդակցություն-
ները, պատվիրակային ժողովները և
այլն, վորոնք ընդգրկում են ԽՍՀՄ
կազմի մեջ մոտոյ բոլոր ու ամեն տե-
սակի ազգությունների աշխատավոր
տղամարդկանց ու կանանց, բանվորների
ու բանվորուհիներին, զյուզացիներին ու
զեղջկուհիներին միլիոնավոր մասսաներ:
Այս խորհրդակցություններին ու կոնֆե-
րենցիաներին մասին Արեմուտքում յեր-
բեմն հեզնում են՝ պնդելով, թե ուսո-
ներն առհասարակ սիրում են խոսել:
Այնինչ մեզ համար այդ խորհրդակցու-
թյուններն ու կոնֆերենցիաներն ունեն
հսկայական նշանակություն ինչպես
մասսաների տրամադրությունն ստուգե-
լու իմաստով, այնպես էլ մեր սխալ-

ներն ի հայտ բերելու և այդ սխալները վերացնելու միջոցներ ուրվագծելու իմաստով, վորովհետև մեղանում քիչ չեն սխալները, և մենք դրանք չենք թաղցնում՝ յենթադրելով, վոր սխալներն ի հայտ բերելն ու նրանք աղնվորեն ուղղելը յերկրի ղեկավարումը բարելավելու լավագույն միջոցն է։ Աչքի անցկացրե՛ք այդ կոնֆերենցիաների ու խորհրդակցությունների հոետորների ձառերը, աչքի անցկացրե՛ք բանվորներից ու գյուղացիներից յելած այդ «հասարակ մարդկանց» գործարարական ու անխորամանկ դիտողությունները, աչքի անցկացրե՛ք նրանց վճիռները,—և դուք կտեսնեք, թե վորչաի հսկայական են կոմունիստական կուսակցության ազդեցությունն ու հեղինակավորությունը, դուք կտեսնեք, վոր այդ ազդեցությանն ու այդ հեղինակավորությանը կարող եր նախանձել աշխարհիս ամեն մի կուսակցություն։ Ահա ձեզ կոմունիստա-

կան կուսակցության կալուսնության դարձյալ մի ստուգում։

Սրանք են այն ճանապարհներն ու միջոցները, վորոնք հնարավորություն են տալիս ստուգելու կոմունիստական կուսակցության ուժն ու ազդեցությունը ժողովրդական մասսաների մեջ։

Ահա թե ինձ վորտեղից է հայտնի, վոր ԽՍՀՄ բանվորների ու գյուղացիների լայն մասսաները համակրում են կոմունիստական կուսակցությանը։

4-րդ ՀԱՐՑ։ Յերե անկուսակցական մի խումբ ֆրակցիա կազմակերպեր և բնութաբաններում առաջադրեր իր քեկնածուներին, վորոնք կանգնած են խորհրդային կառավարությանն աջակցելու պլատֆորմի վրա, բայց դրա հետ մեկտեղ արտաքին սուևորի մոնապոլիայի վերացում պահանջեր,—արդյոք նրանք կկարողանայի՞ն իրենց միջոցներն ունենալ ու ակտիվ ֆալաֆական կամ կամպանիա մղել։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Յեւ կարծում եմ, վոր այս հարցում անհատերի հակասութիւնն կա: Անկարելի յե պատկերացնել վորեւ մի խումբ, վորը կանգնած լինի խորհրդային կառավարութեանն աջակցելու պատճառով վրա և դրա հետ մեկտեղ պահանջի վերացնել արտաքին առևտրի մոնոպոլիան: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, վոր արտաքին առևտրի մոնոպոլիան խորհրդային կառավարութեան «պատճառով» անհողդողդ հիմքերից մեկն է: Այն պատճառով, վոր արտաքին առևտրի մոնոպոլիայի վերացում պահանջող խումբը չի կարող խորհրդային կառավարութեանն աջակցելու կողմնակից լինել: Այն պատճառով, վոր այդպիսի խումբը կարող է լինել միայն մի խումբ, վորը խորապես թշնամի յե ամբողջ խորհրդային հասարակարգին:

ԽՍՀՄ մեջ կան, իհարկէ, տարրեր, վորոնք արտաքին առևտրի մոնոպոլիայի վերացումն են պահանջում: Այդ՝

նեպմոններն են, կուլակները, արդէն ջախջախված շահագործող դասակարգերի բեկորները և այլն: Բայց այս տարրերը բնակչութեան չնչին փոքրամասնութիւնն են կազմում: Յեւ կարծում եմ, վոր պատկերակութեանն իր տված հարցում այս տարրերի մասին չէ, վոր խոսում է: Իսկ յեթե խոսքը վերաբերում է բանվորներին ու գյուղացիներին աշխատավորական մասսաներին, ապա յեւ պետք է ասեմ, վոր արտաքին առևտրի մոնոպոլիայի վերացման պահանջը նրանց չըջանում կարող եր լոկ քրքիջ ու թշնամական վերաբերմունք առաջացնել:

Իրոք բանվորներին համար ի՞նչ կարող եր նշանակել արտաքին առևտրի մոնոպոլիայի վճռացումը: Այս նրանց համար կնշանակեր հրաժարումն յերկիրն ինդուստրացնելուց, նոր շուտաբաններ ու ֆաբրիկաներ կառուցելուց, չին դործարաններն ու ֆաբրիկաներն ընդլայնելուց: Այս նրանց համար կնշա-

նակեր յՍՀՄ հեղեղել կապիտալիստա-
կան յերկրներից յեկող ասլրանքներով,
կծկել մեր ինդուստրիան նրա համե-
մատական թուլության շնորհիվ, բազ-
մապատկել գործազուրկների թիվը,
վատթարացնել բանվոր դասակարգի
նյութական դրությունը, թուլացնել
նրա տնտեսական ու քաղաքական դիր-
քերը: Վերջին հաշվով այս կնշանակեր
ուժեղացնել նեպոմանին ու առհասարակ
նոր բուրժուազիային: ԵՍՀՄ պրոլետա-
րիատը կարող է արդյոք այս ինքնա-
սպանությանը դիմել: Պարզ է, վոր չի
կարող:

Իսկ գյուղացիության աշխատավոր
մասսաների համար ի՞նչ կնշանակեր
արտաքին առևտրի մոնոպոլիայի վոչըն-
չացումը: Այդ կնշանակեր մեր յերկիրն
ինքնուրույն յերկրից մի կիսադադու-
թային յերկրի վերածել ու գյուղացիա-
կան մասսաներին աղքատացնել: Այդ
կնշանակեր դարձ դեպի այն «աղատ
առևտրի» ուժիմը, վորը թագավորում

էր Կոլչակի ու Գենիկինի որով, յեր-
հակահեղափոխական գեներալների ու
«դաշնակիցների» միացյալ ուժերի հա-
մար հեշտ էր բաղմամբիլիոն գյուղա-
ցիությանը թալանելն ու կողոպտելը:
Վերջին հաշվով այդ կնշանակեր կու-
լակների ու այլ շահագործող տարրերի
ուժեղացում գյուղում: Գյուղացիները
բավականաչափ ճաշակել են այդ ուժի-
մի սքանչելիքներն Ուկրաինայում ու
Հյուսիսային Կովկասում, Վոլգայի ա-
փերին ու Սիրիոյում: Ի՞նչ հիմքեր կան
յենթադրելու, վոր նրանք կցանկանան
նորից այդ ողն իրենց վիզը գցել:
Մի՞թե պարզ չէ, վոր գյուղացիության
աշխատավոր մասսաները չեն կարող
արտաքին առևտրի մոնոպոլիայի վոչըն-
չացման կողմնակից լինել:

Պատվիրակներից մեկը: Պատվիրակու-
թյունն առաջադրեց արտաքին առևտրի
մոնոպոլիայի վերաբերյալ, նրա վե-
րացման վերաբերյալ կետը վորպես մի
կետ, վորի շուրջը կարող կլինե՞ր կաղ-

մակհարպել ընակչության մի ամբողջ խումբ, յետե ԽՍՀՄ մեջ մի կուսակցության մոնոպոլիա, լեզալության մոնոպոլիա չլիներ:

Ստալին: Այսպիսով պատվիրակու-
թյունը վերադառնում է կոմունիստա-
կան կուսակցության՝ վերպես ԽՍՀՄ
մեջ միակ լեզալ կուսակցության՝ մո-
նոպոլիայի հարցին: Այս հարցի կարճ
պատասխանը յես արդեն տվի, յերբ
խոսում եյի բանվորների ու գյուղացի-
ների միլիոնավոր մասսաների դեպի
կոմունիստական կուսակցությունը տա-
ծած համակրանքն ստուգելու ճանա-
պարհների ու յեղանակների մասին:
Ինչ վերաբերում է ընակչության մյուս
խավերին, — կուլակներին, նեպմանե-
րին, ջախջախած հին շահագործող
դասակարգերի մնացորդներին, —
ապա նրանք մեզանում զրկված
են իրենց քաղաքական կազմակերպու-
թյունն ունենալու իրավունքից՝ ճիշտ
այնպես, ինչպես վոր նրանք զրկված

են ընտրական իրավունքներից: Պրոլե-
տարիատը բուրժուազիայից Ֆարերիկա-
ներն ու գործարանները, բանկերն ու
յերկաթուղիները, հողն ու հանքահո-
բերը չե միայն, վոր խել է: Նա բուր-
ժուազիայից խել է նաև իր քաղաքա-
կան կազմակերպությունն ունենալու ի-
րավունքը, վորովհետև պրոլետարիատը
բուրժուազիայի իշխանության վերա-
կանգնումը չի ցանկանում: Պատվիրա-
կությունն, ըստ յերեութին, առար-
կություններ չունի այն բանի դեմ, վոր
ԽՍՀՄ պրոլետարիատը բուրժուազիայից
ու կալվածատերերից խել է Ֆարերիկա-
ներն ու գործարանները, հողն ու յեր-
կաթուղիները, բանկերն ու հանքահո-
բերը: (Ծիծաղ): Բայց պատվիրակու-
թյունը, ինչպես ինձ թվում է, վոր
ինչ տարակուսում է այն առթիվ, վոր
պրոլետարիատը դրանով չբավականա-
ցավ ու ավելի առաջ գնաց՝ բուրժուա-
զիայից խելով քաղաքական իրավունք-
ները: Սա, ըստիս, այնքան էլ տրա-

մարանական չե կամ, ավելի ճիշտը, բոլորովին արամարանական չե: Ի՞նչ հիման վրա յեն պրոլետարիատից մեծահոգություն պահանջում բուրժուազիայի նկատմամբ: Մի՞թե բուրժուազիան Արևմուտքում, իշխանության գլուխ գտնվելով, թեկուզ ամենափոքր մեծահոգություն ե ցուցաբերում բանվոր դասակարգի նկատմամբ: Մի՞թե նա ընդհատակ չի քլում բանվոր դասակարգի իսկապես հեղափոխական կուսակցություններին: Ի՞նչ հիման վրա յեն իՍՀՄ պրոլետարիատից մեծահոգություն պահանջում դեպի իր դասակարգային թշնամին: Յես կարծում եմ, վոր արամարանությունը պարտավորեցնում է: Նա, ով մտածում է բուրժուազիային նրա քաղաքական իրավունքները վերադարձնելու հնարավորության մասին, նա պետք է, յեթե նա ուզում է արամարանական լինել, ավելի հեռուն դնա է ֆարբիկաներն ու դործարանները, յերկաթուղիներն ու

բանկերը բուրժուազիային վերադարձնելու հարցն ես դնի:

Պատվիրակներից մեկը: Պատվիրակության խնդիրն եր՝ պարզել, թե ինչ կերպ կարող են իրենց լեզու արտահայտությունը գտնել բանվոր դասակարգի ու դյուղացիության մեջ յեղած այն կարծիքները, վորոնք տարբեր են կոմկուսակցության կարծիքներից: Սխալ կլիներ բանն այնպես հասկանալ, թե պատվիրակությունը հետաքրքրվում է բուրժուազիային քաղաքական իրավունքներ տալու հարցով, այն հարցով, թե բուրժուազիան ինչպես կարող է իր կարծիքներն ի հայտ բերելու լեզու արտահայտություն գտնել: Խոսքը հենց այն մասին է, թե ինչ կերպ կարող են իրենց լեզու արտահայտությունը գրտնել բանվոր դասակարգի ու դյուղացիության մեջ յեղած այն կարծիքները, վորոնք տարբեր են կոմկուսակցության կարծիքներից:

Մեկ ուրիշ պատվիրակ: Այդ տար-

րեր կարծիքները կկարողանային իրենց արտահայտութիւնը դնել լանվոր դատակարգի մասսայական կազմակերպութիւններում, արհմիութիւններում և այլն:

Ստալին: Շատ լաւ: Հետևաբար՝ խոսքը բուրժուազիայի քաղաքական իրավունքներին վերականգնման մասին չէ, այլ կարծիքների պայքարի մասին լանվոր դատակարգի ու դյուզացիության ներսում: Արդյոք ներկայումս կարծիքների պայքար տեղի ունի՞ր բանվորների ու դյուզացիության աշխատավոր մասսաների չըջանում: Անպայման տեղի ունի: Ձի կարող լինել, վոր միլիոնավոր բանվորներն ու դյուզացիները միանման մտածեն: Այդպիսի բան կյանքում չի լինում: Նախ, բանվորների ու դյուզացիների միջև մեծ տարբերութիւն կա թէ՛ նրանց տնտեսական դրության իմաստով, թէ՛ այս կամ այն հարցերի վերաբերյալ նրանց հայացքներին իմաստով: Յերկրորդ,

հայացքներում վորոչ տարբերութիւններ գոյութիւն ունեն բանվոր դասակարգի մեջ եւ — դաստիարակության տարբերութիւն, հասակների, խաւներվածքի տարբերութիւն, տարբերութիւն բնիկ բանվորներին ու գյուղից յեկած բանվորներին միջև և այլն: Այս ամենը տանում ե դեպի կարծիքների պայքար բանվորների ու դյուզացիության աշխատավոր մասսաների մեջ, վորն իր լեզաւ արտահայտութիւնն ստանում ե ժողովներում, արհմիութիւններում, կոոպերացիայում, խորհուրդների ընտրութիւնների ժամանակ և այլն:

Բայց այժմ, սրբութեան դիկտատուրայի պայմաններում, տեղի ունեցող կարծիքների պայքարի ու անցյալում, մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը, տեղի ունեցած կարծիքների պայքարի միջև արմատական տարբերութիւն գոյութիւն ունի: Այն ժամանակ, անցյալում, կարծիքների պայ-

քարը բանվորներին ու աշխատավոր
 դուռը պահելների շրջանում՝ կենտրոնա-
 նում եր գլխավորապես կալվածատերե-
 րին, ցարեղմը, բուրժուազիային տա-
 պալելու հարցերի վրա, բուրժուական
 կարգերը խորտակելու վրա: Հիմա,
 պրոլետարիատի գերատառուրայի պայ-
 մաններում, կարծիքների պայքարն ըն-
 թանում է մի'չ թե խորհրդային իշխա-
 նությունը տապալելու, խորհրդային
 կարգերը խորտակելու հարցերի շուրջը,
 այլ խորհրդային իշխանության սրգան-
 ները բարելավելու, նրանց աշխատանքը
 բարելավելու հարցերի շուրջը: Այստեղ
 արմատական տարբերություն կա:
 Զարմանալի մոռնիչ չկա այն բանում,
 վոր դոյություն ունեցող կարգերը հե-
 ղափոխականորեն խորտակելու հարցի
 շուրջը յեղած կարծիքներն պայքարն
 անցյալում հիմք եր տալիս, վորպեսզի
 բանվոր դասակարգին ու դուռը պահե-
 թյան աշխատավորական մասսաների
 ներսում յերևան դան միմյանց դեմ

մրցող միջանի կուսակցություններ:
 Այդ կուսակցություններն էլին՝ բու-
 շեիկներին կուսակցությունը, մենչեիկ-
 ներին կուսակցությունը, ես-երներին
 կուսակցությունը: Մյուս կողմից,
 բնավ զգալար չե հասկանալ նաև այն,
 վոր կարծիքների պայքարն այժմ,
 պրոլետարիատի գերատառուրայի որով,
 պայքար, վորին նպատակն է դոյու-
 թյուն ունեցող խորհրդային կարգերի
 մի'չ թե խորտակումը, այլ նրանց բա-
 րելավումն ու ամրապնդումը, բանվոր-
 ներին ու դուռը աշխատավորական
 մասսաների շրջանում միջանի կուսակ-
 ցությունների դոյության համար
 սնունդ չի տալիս: Ահա թե ինչու մի-
 այն մի կուսակցության, կոմունիստ-
 ներին կուսակցության լեզալությունը,
 այդ կուսակցության մոնոպոլիան մի'չ
 միայն առարկություններ չի առաջաց-
 նում բանվորներին ու աշխատավոր
 դուռը պահիների շրջանում, այլ, ընդհա-
 կառախ, ընկալվում է վորպես ինչ-

վոր անհրաժեշտ ու ցանկալի մի բան:

Մեր կուսակցութեան՝ վորպէս յերկրում միակ լեզու կուսակցութեան՝ դրութեանը (կոմկուսակցութեան մոնոպոլիա) արհեստական և միտումով հնարված վորեւէ բան չէ: Այսպիսի դրութեանը չի կարող ստեղծվել արհեստականորեն, վարչական մեքենայութեաններէ և այլնի միջոցով: Մեր կուսակցութեան մոնոպոլիան կյանքից ե աճել, պատմականորեն կազմավորվել վորպէս արդշունք այն բանի, վոր ես-երներէ ու մենչեիկներէ կուսակցութեանները մեր իրականութեան պայմաններում վերջնականապէս սնանկացան ու ասպարեզից վայր իջան: Ի՞նչ էյին ես-երներէ ու մենչեիկներէ կուսակցութեաններն անցյալում: Բուրժուական ազդեցութեանը պրոլետարիատի մէջ անցկացնողներ: Ինչո՞վ եր սնվում ու պահպանվում այդ կուսակցութեաններէ դրութեանը մինչև 1917 թվի հոկտեմբերը: Բուրժուաների դա-

սակարդի առկայութեամբ, վերջապէս բուրժուական իշխանութեան առկայութեամբ: Մի՞թէ սրբ չէ, վոր բուրժուազիայի տապալմամբ պետք է անհետանային այդ կուսակցութեաններէ դրութեան հիմքերը: Իսկ ի՞նչ դարձան այդ կուսակցութեանները 1917 թվի հոկտեմբերից հետո: Նրանք դարձան կապիտալիզմի վերականգնման ու պրոլետարիատի իշխանութեան տապալման կուսակցութեաններ: Մի՞թէ պարզ չէ, վոր այդ կուսակցութեանները պետք է ամեն մի հող ու ամեն մի ազդեցութեան կորցնեյին բանվորներէ ու գյուղացիութեան աշխատավորական մասսաների շրջանում:

Բանվոր դասակարգի վրա ազդեցութեան ունենալու համար կոմունիստներէ կուսակցութեան և ես-երներէ ու մենչեիկներէ կուսակցութեաններէ միջև մղվող պայքարը յերեկվանից չի սկսվել: Նրա սկիզբը համարում են մասսայական հեղափոխական շարժման

առաջին նշանները մոմենտը Ռուսաս-
տանում, դեռևս 1905 թվից առաջ:
1903 թ. մինչև 1917 թվի հոկտեմբերը
յեղած ժամանակաշրջանը մեր յերկրի
բանվոր դասակարգի մեջ կարծիքների
կատարի պայքարի ժամանակաշրջան է,
բուլճեիկների, մենչեիկների ու ես-եր-
ների միջև բանվոր դասակարգի մեջ
ունենալիք սոցիցուլիստյան համար միմյուր
պայքարի ժամանակաշրջան: Այդ ժա-
մանակաշրջանում ԽՍՀՄ բանվոր դա-
սակարգը յերեք հեղափոխության բո-
լով անցավ: Նա այդ հեղափոխու-
թյունների կրակի մեջ էր փորձում ու
ստուգում այդ կուսակցություններին,
նրանց պիտանիությունը պրոլետարական
հեղափոխության գործի համար, նրանց
պրոլետարական հեղափոխականությու-
նը: Յեվ ահա, 1917 թվի հոկտեմբե-
րյան որերին, յերբ պատմությունն ամ-
փոփեց անցյալ ամբողջ հեղափոխական
կռվի արդյունքները, յերբ պատմու-
թյունն իր կշեռքով կշռեց բանվոր դա-

սակարգի ներսում կռվող կուսակցու-
թյունների տեսակարար կշիռը,—ԽՍՀՄ
բանվոր դասակարգը, վերջապես,
կատարեց վերջնական ընտրությունը՝
կանգ առնելով կոմունիստական կու-
սակցության՝ վորպես միակ պրոլետա-
րական կուսակցության՝ վրա: Ինչո՞վ
բացատրել այն փաստը, վոր բանվոր
դասակարգի ընտրությունը կանգ առավ
կոմունիստական կուսակցության վրա:
Մի՞թե սա փաստ է, վոր բուլճեիկնե-
րը Լենինգրադի խորհուրդում, որինակ,
1917 թվի ապրիլին, անշան փոքրա-
մասնություն էյին: Մի՞թե սա փաստ
է, վոր ես-երներն ու մենչեիկներն
այն ժամանակ խորհուրդներում հակա-
յական մեծամասնություն ունեյին:
Մի՞թե սա փաստ է, վոր մինչհոկ-
տեմբերյան որերին իշխանության ամ-
բողջ ապագտն ու հարկադրման բոլոր
միջոցները գտնվում էյին ես-երների
ու մենչեիկների կուսակցությունների
ձեռքում, վորոնք բոլի էյին կազմել

բուրժուազիայի հետ: Սա բացատրվում է նրանով, վոր կոմկուսակցությունն այն ժամանակ պատերազմի լիկվիդացիայի, անհապաղ դեմոկրատական հաշտության կողմնակից եր, մինչդեռ ես-երներն ու մենչևիկներն կուսակցությունները պաշտպանում էին «պատերազմը մինչև հաղթական վախճան», իմպերիալիստական պատերազմի շարունակումը: Սա բացատրվում է նրանով, վոր կոմկուսակցությունն այն ժամանակ կերենսկու կառավարության տապալման, բուրժուական իշխանության տապալման, Փարբիկաների ու գործարանների, բանկերի ու յերկաթուղիների աշխատանքի կողմնակից եր, մինչդեռ մենչևիկներն ու ես-երներն կուսակցությունները կոպում էին հանուն կերենսկու կառավարության ու պաշտպանում էին բուրժուազիայի իրավունքները Փարբիկաների ու գործարանների վերաբերմամբ, բանկերի ու յերկաթուղիների վերաբերմամբ:

Սա բացատրվում է նրանով, վոր կոմունիստների կուսակցությունն այն ժամանակ կողմնակից եր կալվածատիրական հողերի անհապաղ բռնագրավման հոգուտ գյուղացիների, մինչդեռ ես-երներն ու մենչևիկներն կուսակցություններն այդ հարցը հետաձգում էին մինչև Սահմանադիր ժողովը, վորի գումարումն, իր հերթին, հետաձգում էին անորոշ ժամանակով: Եւ ի՞նչ զարմանալու բան կա այստեղ, յեթե բանվորներն ու գյուղացիական չքավորությունը վերջապես ընտրություն կատարեցին հոգուտ կոմունիստական կուսակցության: Եւ ի՞նչ զարմանալու բան կա այստեղ, յեթե ես-երներն ու մենչևիկներն կուսակցություններն այնպես արագ կերպով դեպի հատակն իջան: Ահա թե ինչն է պատճառը, վոր իշխանության գլուխ կոմունիստական կուսակցությունն անցավ:

Հետագա ժամանակաշրջանը, 1917

թիւի հետ հոկտեմբերյան ժամանակաշրջանը, քաղաքացիական պատերազմի ժամանակաշրջանը մենչեիկներին ու եսերներին վերջնական կործանման ժամանակաշրջանն էր, բոլշեիկներին կուսակցութեան վերջնական հաղթանակի ժամանակաշրջանը: Մենչեիկներն ու եսերներն իրենք հեշտացրին այդ ժամանակաշրջանում կոմկուսակցութեան հաղթանակը: Մենչեիկյան ու եսերական կուսակցութիւններին բեկորները Հոկտեմբերյան հեղաշրջման ժամանակ ջախջախւած ու հատակ իջեցւած լինելով՝ սկսեցին կասկեղէն կուլակներին հակահեղափոխական ապստամբութիւններին հետ, բլոկ կազմեցին կոլչակյաններին ու զենիկիւնյաններին հետ, ծառայելու գնացին Անտանտի մոտ և բանվորներին ու գյուղացիներին աչքում վերջնականապէս թաղեցին իրենց: Այնպիսի պատկեր ստեղծվեց, վոր եսերներն ու մենչեիկները, վորոնք բուրժուական հեղափոխականներն էին բուրժ

ժուական հակահեղափոխականներին ելին վերածվել, ոգնում ելին Անտանտին խեղդելու նոր, խորհրդային Ռուսաստանը, մինչդեռ բոլշեիկներին կուսակցութիւնը, իր շուրջը միավորելով այն ամենը, ինչ կենդանի յեր ու հեղափոխական, բանվորներին ու գյուղացիներին ավելի ու ավելի նոր ջոկատներ եր վորքի հանում պայքարելու հանուն սոցիալիստական հայրենիքի, պայքարելու ընդդէմ Անտանտի: Միանգամայն բնական է, վոր կոմունիստներին հաղթանակն է, վոր կոմունիստներին հաղթութիւնն այս ժամանակաշրջանում պէտք է հասցներ ու իրոք հասցներ եսերներին ու մենչեիկներին լիակատար պարտութիւնը: Եւ ի՞նչ զարմանալու բան կա այստեղ, յետե այս ամենից հետո կոմկուսակցութիւնը դարձավ բանվոր դատակարգի ու գյուղացիական չքավորութեան միակ կուսակցութիւնը: Ահա թէ ինչպէս կազմավորվեց մեզանում կոմկուսակցութեան վորպէս

յերկրի միակ լեզու՝ կուսակցութեան՝
մոնոպոլիան:

Դուք խոսում եք բանվորների ու
գյուղացիների շրջանում տեղի ունեցող
կարծիքների պայքարի մասին այժմ,
պրոլետարական դիկտատուրայի պայ-
մաններում: Յես արդեն ասացի, վոր
կարծիքների պայքար կա և կլինի, վոր
առանց դրան անհնարին է առաջ շարժ-
վելը: Բայց կարծիքների պայքարը
բանվորների շրջանում այժմյան պայ-
մաններում ընթանում է վո՛չ թե խոր-
հըրդային կարգերի տապալման վերա-
բերյալ սկզբունքային հարցերի շուրջը,
այլ խորհուրդների բարեկամման, խոր-
հըրդային որգանների սխալները ուղղը-
ման գործնական հարցերի շուրջը,
հետևաբար՝ Խորհրդային իշխանութեան
ամրացման շուրջը: Միանգամայն հաս-
կանալի չէ, վոր կարծիքների այդպի-
սի պայքարը կարող է միայն ամրա-
պնդել ու կատարելադործել կոմունիս-
տական կուսակցութեանը: Միանգա-

մայն հասկանալի չէ, վոր կարծիքների
այդպիսի պայքարը կարող է միմիայն
ամրապնդել կոմկուսակցութեան մոնո-
պոլիան: Միանգամայն հասկանալի չէ,
վոր կարծիքների այդպիսի պայքարը
չի կարող անուշ- տալ, վորպեսզի
ուրիշ կուսակցութեաններ կազմավոր-
վեն բանվոր դասակարգի ու աշխատա-
վորական գյուղացիութեան ընդերքում:

5-րդ ՀԱՐՅ: Արդյո՞ք դուք կարո՞ղ
ե՞ք համառոտակի հաղորդել մեզ ձեր
և Տրոցկու միջև յեղած հիմնական
տարակարծությունները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Ամենից առաջ չես
պետք է ասեմ, վոր Տրոցկու հետ
ունեցած տարակարծություններն անձ-
նական տարակարծություններ չեն: Յե-
թե տարակարծություններն անձնական
բնույթ կրեյին, կուսակցութեանը վո՛չ
մի ժամ չեր զբաղվի այդ գործով,
վորովհետեւ նա չի սիրում, վոր առան-
ձին անձեր ցատադրվեն (выпячива-

ԱՌՇԵ)։ Աղներև ե, վոր խոսքը վերաբերում ե կուսակցության մեջ յեղող տարաձայնություններին։ Յես այսպես հասկացա այդ հարցը։ Այո՛, այդ տարաձայնությունները դոյություն ունեն կուսակցության մեջ։ Այդ տարաձայնությունների բնույթի մասին մոտ ժամանակներս բավական մանրամասն պատմեցին իրենց զեկուցումներում՝ ընկ. Ռիկովը—Մոսկվայում, ընկ. Բուխարինը—Լենինգրադում։ Այդ զեկուցումները հրապարակված են։ Այն ամենին, ինչ ասված ե այդ զեկուցումներում տարաձայնությունների մասին, յես վոչինչ չունեմ ավելացնելու։ Յեթե դուք այդ դոկումենտները չունեք, յես կարող եմ ճարել դրանք ձեզ համար։ (Պատվիրակները յուրմը հաղորդում ե, վոր ինքն ունի այդ դոկումենտները)։

Պատվիրակներից մեկը։ Մեր վերադարձին մեզ կհարգեն այդ տարաձայնությունների մասին, բայց մենք չու-

նենք բոլոր դոկումենտները։ Որինակ, մենք չունենք «83»-ի պատճորմը։

ՍՏԱԼԻՆ։ Յես այդ պատճորմը չեմ ստորագրել։ Յես իրավունք չունեմ տնորինություն անելու ուրիշների դոկումենտների նկատմամբ։ (Ծիծաղ)։

6-րդ ՀԱՐՅ։ Կապիտալիստական յերկրներում արտադրության զարգացման հիմնական մղումը հիմնված ե շահույթ- ֆաղելու հույսի վրա։ Այդ մղումը, իհարկե, հարաբերաբար, բացակայում ե ԽՍՀՄ մեջ։ Ի՞նչն ե փոխարինում դրան, և այդ փոխարինումը, ձեր կարծիքով, վո՞րքան եփեկտավոր ե։ Արդյոք նա կարո՞ղ ե մնալուն լինել։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ։ Այդ ճիշտ ե, վոր կապիտալիստական տնտեսության հիմնական շարժիչը շահույթ քաղելն ե։ Ճիշտ ե նույնպես և այն, վոր շահույթ քաղելը մեր սոցիալիստական արդյունաբերության վո՛չ նպատակն ե

հանդիսանում, վո'չ եւ շարժիչը։ Ապա աշտպիսի դեպքում ի՞նչն է մեր ինդուստրիայի շարժիչը հանդիսանում։ Ամենից առաջ՝ այն հանդամանքը, վոր Փարբիկաներն ու զործարանները մեղանում պատկանում են ամբողջ ժողովրդին և վոչ թե կապիտալիստներին, վոր Փարբիկաներն ու զործարանները կառավարում են վո'չ թե կապիտալիստների կամակառարները, այլ բանվոր դասակարգի ներկայացուցիչները։ Այն բանի գիտակցությունը, վոր բանվորներն աշխատում են վո'չ թե կապիտալիստի համար, այլ իրենց սեփական պետության համար, իրենց սեփական դասակարգի համար,—այս գիտակցությունը հսկայական շարժիչ ուժ է հանդիսանում մեր արդյունաբերության զարգացման ու կատարելագործման զործում։ Հարկավոր է նշել, վոր Փարբիկաների ու զործարանների դերեկտորները հսկայական մեծամասնությունը մեղանում բանվորներն են,

վորոնց նշանակում է ժողովրդական Տնտեսության Գերագույն Խորհուրդը՝ համաձայնեցնելով արհմիություններին հետ, ընդվորում դերեկտորներին վոչ մեկը չի կարող իր պոստում մնալ բանվորների կամ համապատասխան արհմիությունների կամքին հակառակ։ Այնուհետև հարկ է նշել, վոր յուրաքանչյուր զործարանում կամ Փարբիկայում կա իր զործարանային կամ Փարբիկային կոմիտեն, վորին բանվորներն են ընտրում, և վորը վերահսկողության է յենթարկում ձեռնարկության ադմինիստրացիայի զործունեյությունը։ Հարկ է, վերջապես, նշել, վոր յուրաքանչյուր արդյունաբերական ձեռնարկության մեջ կան բանվորների արտադրական խորհրդակցություններ, ուր մտնում են տվյալ ձեռնարկության յուր բանվորները, և վորտեղ բանվորներն ստուգում են ձեռնարկության դերեկտորի ամբողջ աշխատանքը, ջննարկում են զործարանի ադմինիս-

տրացիայի աշխատանքի պլանը, նշում են սխալներն ու թերությունները և հնարավորություն ունեն այդ թերություններն ուղղելու արհմիություններին միջոցով, կուսակցության միջոցով, Խորհրդային իշխանության որդանների միջոցով: Դժվար չե հասկանալ, վոր բոլոր այս հանգամանքներն արմատապես փոխում են ինչպես բանվորների դրությունը, այնպես ել կարգ ու կանոնը ձեռնարկության մեջ: Յեթե կապիտալիզմի որով բանվորը Փարիկան դիտում ե վորպես բանտ, ապա խորհրդային կարգերում բանվորը Փարիկան կային նայում ե արդեն վո'չ թե վորպես բանտի, այլ վորպես իր համար մոտիկ ու հարազատ մի բանի, վորի զարգացմամբ ու բարելավմամբ նա կենսականորեն շահագրգռված ե: Հազիվ թե հարկ կա սպացուցելու, վոր բանվորների այս նոր վերաբերմունքը դեպի ձեռնարկությունը, բանվորների այս մոտիկության զբաղմունքը դեպի

ձեռնարկությունը, մեր ամբողջ արդյունաբերության մեծագույն շարժիչն ե: Այս հանգամանքով պետք ե բացատրել այն փաստը, վոր որեցոր աճում ե արտադրության տեխնիկայի բնագավառի՝ բանվորներից յեկած դյուտարարները ու արդյունաբերության կադմակերպիչների քանակը:

Յերկրորդ՝ այն հանգամանքը, վոր արդյունաբերությունից ստացվող յեկամուտները մեղանում դնում են վո'չ թե առանձին անհատների հարստացման, այլ արդյունաբերության հետագա ընդլայնման համար, բանվոր դասակարգի նյութական ու կուլտուրական դրության բարելավման համար, ինչպես բանվորներին, այնպես ել դյուղացիներին անհրաժեշտ արդյունաբերական ապրանքների եժանացման, այսինքն՝ դարձյալ աշխատավոր մասսաների նյութական դրության բարելավման համար: Կապիտալիստը չի կարող իր յեկամուտները հատկացնել բանվոր

դասակարգի բարեկեցութեան բարձրացմանը: Նա շահույթներէ համար ե ասլուում: Այլապես նա կապիտալիստ չեր լինի: Նա շահույթներ ե քաղում, վորպեսզի դրանք դումարի-դարձնի ավելադիր կապիտալ ե արտահանի ավելի նվազ զարգացած յերկրները, վորոնք տառապում են կապիտալների պակասութիւնից, նոր, ե'լ ավելի խոշոր շահույթներ քաղելու նպատակով: Այսպես կապիտալները Հյուսիսային Ամերիկայից հոսում են Զինաստան, Ինդոնեզիա, Հարավային Ամերիկա, Յեմբուա, Փրանսիայից — Ֆրանսական գաղութները, Անգլիայից—անգլիական գաղութները: Մեզանում բանն այլ ե, վորովհետե մենք գաղութային քաղաքականութիւն չենք վարում ու այդպիսին չենք ընդունում: Մեզանում արդիւնաբերութիւնից ստացվող յեկամուտները մնում են յերկրում, ինդուստրիայի հետագա ընդլայնման գործի համար, բանվորների դրութիւն

բարեկաման գործի համար, արդյունաբերական ապրանքների եթանացման միջոցով ներքին շուկայի, այդ թվում գյուղացիական շուկայի տարողութիւնը բարձրացնելու գործի համար: Արդիւնաբերութիւնից ստացվող շահույթների 10 տոկ մեզանում գործադրվում ե բանվոր դասակարգի կենցաղի բարեկաման վրա: Բանվորների դրամական աշխատավարձի 13 տոկոսը մեզանում գործադրվում ե բանվոր դասակարգին պետութիւն հաշին ապահովագրելու վրա (դա տարեկան 800 միլիոն ուրլուց ավելի յե կազմում): Յեկամուտների վորոշ մասը (յես հիմա չեմ կարող ասել—հատկապես վոր մասը) գործադրվում ե կուլտուրական կարիքների, Փարրիկադործարանային աշակերտութիւն ու բանվորների արձակուրդների վրա: Այդ յեկամուտների բավական նշանակալի մասը (յես հիմա դարձյալ չեմ կարող ասել—հատկապես վոր մասը) գործադրվում ե

րանվորները դրամական աշխատավարձի ամենամյա բարձրացման վրա: Արդյունաբերության թյունից ստացվող յեկամուտների մնացած մասը ծախսվում է արդյունաբերության հետադա ընդլայնման վրա, հին դործարանների նորոգման վրա, նոր դործարանների կառուցման վրա, վերջապես, արդյունաբերական ասուրանքների եփանացման վրա: Այս հանդամանքների հսկայական նշանակությունը մեր ամբողջ արդյունաբերության համար այն է, վոր ա) նրանք հեշտացնում են դյուղատնտեսության մերձեցումն ինդուստրիայի հետ և քաղաքի ու դյուղի միջև յեղած հակադրությունների հարթումը. բ) նրանք նպաստում են ներքին—քաղաքային ու դյուղական—չուկայի տարողության աճմանը՝ հենց դրանով ել անընդհատ աճող բաղա ստեղծելով ինդուստրիայի հետադա ծախսման համար:

Վերջապես՝ այն հանդամանքը, վոր

արդյունաբերության ազդայնացման փաստը հեշտացնում է ի մի առած ամբողջ արդյունաբերական տնտեսության պլանային վարումը:

Մեր արդյունաբերության այս ազդակներն ու շարժիչները մշտական դործոններ կլինեն՝ արդյոք: Արդյոք նրանք կարո՞ղ են մշտապես դործող ֆակտորներ լինել: Այո՛, նրանք անպայման կլինեն մշտապես դործող ազդակներ ու շարժիչներ: Յեւ վորքան ավելի զարգանա մեր ինդուստրիան, այնքան ավելի յեն աճելու այդ դործոնների ուժն ու նշանակությունը:

7-րդ ՀԱՐՅ: ԽՍՀՄ-ն ի՞նչ չափով կարող է համագործակցել այլ յերկրների կապիտալիստական արդյունաբերության հետ: Կա՞ արդյոք վորոշ սահման այդպիսի համագործակցության համար, քե՞ դա սոսկ մի փորձ ե՛ պարզելու. համար, քե՛ վո՛ր մասում

ի՛նչպիսի համագործակցութեամբ և
հնարավոր և վո՛ր մասում՝ վոչ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Խոսքը, յերևի, վերա-
բերում է կապիտալիստական պետու-
թյունների հետ արդյունաբերութեան
ընազամում, առևտրի ընազամում
և, գուցե, դիվանագիտական հարաբե-
րությունների ընազամում ժամանա-
կավոր համաձայնություններ կնքելուն:
Յես կարծում եմ, վոր յերկու հակա-
դիր սիստեմների—կապիտալիստական
սիստեմի ու սոցիալիստական սիստե-
մի—առկայութեանը չի բացառում
այդպիսի համաձայնությունների հնա-
րավորութեանը: Յես կարծում եմ,
վոր այդպիսի համաձայնությունները
հնարավոր ու նպատակահարմար են
խաղաղ զարգացման պայմաններում:
Արտահանութեան ու ներմուծումն
ամենահարմար հողն են այդպիսի հա-
մաձայնությունների համար: Մեզ հար-
կավոր են՝ սարքավորում, հումք

(որինակ՝ բամբակ), կիսաֆաբրիկատ-
ներ (մետաղի և ալյն), իսկ կապիտա-
լիստներն այդ ապրանքների վաճառ-
հանման կարիք ունեն: Ահա ձեզ հա-
մաձայնութեան հող: Կապիտալիստնե-
րին հարկավոր են՝ նավթ, փայտեղեն,
հացամթերքներ, իսկ մեզ անհրաժեշտ
է վաճառահանել այդ ապրանքները: Ա-
հա ձեզ համաձայնութեան համար դար-
ձյալ մի հող: Մեզ վարկեր են հար-
կավոր, կապիտալիստներին հարկավոր
են լավ տոկոսներ այդ վարկերի հա-
մար: Ահա ձեզ ելի մեկ հող համա-
ձայնութեան համար՝ արդեն վարկի
գծով, ընդվորում հայտնի յե, վոր
խորհրդային որդանները վարկերի վե-
րաբերմամբ ամենաձեռնարկ
ներն են:

Նույն այդ բանը կարելի յե ասել
դիվանագիտական ընազամութե մասին:
Մենք խաղաղութեան քաղաքականու-
թյուն ենք վարում և մենք պատրաստ
ենք փոխադարձ չհարձակման պակտեր

ստորագրելու բուրժուական պետութ-
յուններին հետ: Մենք խաղաղության
քաղաքականութիւն ենք վարում և
մենք պատրաստ ենք զինաթափման վե-
րաբերյալ համաձայնության դիմելու՝
ընդհուպ մինչև մշտական բանակների
լիակատար վոչնչացումը, վրէի մասին
մենք ամբողջ աշխարհի առաջ հայտա-
բարել ենք դեռևս ձեռնարկի կոնֆերեն-
ցիայում: Ահա ձեզ հող դիվանագիտա-
կան դժուր համաձայնության համար:

Այդ համաձայնութիւնների սահման-
ները: Սահմանները դրվում են յերկու
սիւստեմների հակադրությամբ, — սիս-
տեմներ, վրոնց միջև տեղի յե ունե-
նում մրցակցութիւն, այսպար: Այն
չըջանակներում, վոր այդ յերկու սիս-
տեմներն են թույլ տալիս, բայց միայն
այդ չըջանակներում, համաձայնու-
թիւնները լիովին հնարավոր են: Այդ
մասին և խոսում Գերմանիայի, Իտա-
լիայի, Զապունիայի և այլոց հետ կըն-
քած համաձայնութիւնների փորձը:

Արդյոք այդ համաձայնութիւնները
սոսկ Եքսպերիմենտ են, թե նրանք կա-
րող են ունենալ ավելի կամ պակաս
յերկարատե բնույթ: Դա կախած և
վո՛չ միայն մեզանից, դա կախած և
նույնպէս մեր կոնտրադենտներից
(պայմանավորվող կողմերից): Դա
կախած և ընդհանուր իրադրութիւնից:
Պատերազմը կարող և գլխիվայր շուտ
տալ բոլոր ու ամեն տեսակի համաձայ-
նութիւնները: Դա կախած և, վերջա-
պէս, համաձայնության պայմաններից:
Ստրկական պայմաններ մենք չենք կա-
րող ընդունել: Մենք համաձայնու-
թիւն ունենք Հարրիմանի հետ, վորը
չահադործում և մանդանի հանքերը
Վրաստանում: Համաձայնութիւնը
կնքված և 20 տարով: Ինչպէս տեսնում
եք, բոլորովին ել փոքր ժամանակ չե:
Մենք համաձայնութիւն ունենք նույն-
պէս Լենա-Գոլդֆելդս ընկերության
հետ, վորը վոսկի յե արդիւնահանում
Սիբիրում: Համաձայնութիւնը կնքված

է 30 տարով,—ե՛լ ավելի յերկարատե-
մի ժամկետով: Վերջապէս, համաձայ-
նություն կա Ճատլոնիայի հետ՝ Սախա-
լինում նաւթաղբյուրներն ու անխա-
հանքերը շահագործելու վերաբերյալ:

Մենք կցանկանայինք, վոր այս հա-
մաձայնություններն ունենան քիչ թե-
շտ հաստատուն բնույթ: Բայց այդ
կախած է, իհարկէ, վո՛չ միայն մե-
զանից, այլև մեր կոնտրադենտներից:

Տ-դ ԶԱՐՅ: Վարձուք եմ Ռուսաստա-
նի հիմնական տարբերությունները կա-
պիտալիստական պետություններից այն
ֆապականություն մեջ, վոր նա վա-
րում է ազգային փոքրամասնություն-
ների նկատմամբ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Խոսքը, յերևի, վերաբե-
րում է ԽՍՀՄ այն ազգություններին,
վորոնց առաջներում ցարիզմն ու ռու-
սական շահագործող դասակարգերը կե-
ղեքում էին, և վորոնք չունեին իրենց
պետականությունը: Հիմնական տարբե-

րությունն այն է, վոր կապիտալիստա-
կան պետություններում գոյություն ու-
նեն ազգային ճնշում ու ազգային
ստրկացում, իսկ մեզանում, ԽՍՀՄ
մեջ, արմատապէս վո՛չնչացված են թե՛
մեկը, թե՛ մյուսը: Այնտեղ, կապիտա-
լիստական պետություններում, առաջին
կարգի ազգերի, արտոնյալ ազգերի,
«պետական» ազգերի կողքին գոյություն
ունեն յերկրորդ կարգի ազգեր, «վոչ-
պետական» ազգեր, վոչ-լիբրալ ազգեր,
վորոնք զրկված են այս կամ այն իրա-
վունքներից և, ամենից առաջ, պետա-
կան իրավունքներից: Մեզանում,
ԽՍՀՄ մեջ, ընդհակառակը, վոչնչաց-
ված են ազգային անհավասարության
և ազգային ճնշման բոլոր այդ ստրի-
բուտները: Մեզանում բոլոր ազգերն ի-
րավահավասար են ու սովերեն, վո-
րովհետև առաջներում տիրապետող վե-
լիկոոս ազգի ազգային ու պետական
արտոնությունները վոչնչացված են:
Բանն, իհարկէ, չի վերաբերում ազգու-

թյունների համասարության վերաբե-
րյալ զեկլարացիաներին: Ազգային հա-
վասարության վերաբերյալ զեկլարա-
ցիաներ քիչ չունեն ամեն տեսակի
բուրժուական ու սոցիալ-դեմոկրատա-
կան կուսակցությունները: Ի՞նչ արժեք
ունեն զեկլարացիաները, յեթե նրանք
չեն կիրառում կյանքում: Բանն այն
է, Վոր վոչնչացնենք այն դասակարգե-
րը, Վորոնք ազգային ճնշման կրողնե-
րը, ստեղծիչներն ու կիրառողներն են:
Այդպիսի դասակարգեր եյին մեզ մոտ
կալվածատերերը, կապիտալիստները:
Մենք տապալեցինք այդ դասակարգե-
րին և հենց դրանով վոչնչացրինք ալ-
գային ճնշման հնարավորությունը: Յեւ
հենց այն պատճառով, Վոր մենք տա-
պալեցինք այդ դասակարգերին, իսկա-
կան ազգային հավասարությունը մեզ
մոտ հնարավոր դարձավ: Հենց այս է,
Վոր մեզանում կոչվում է ազգություն-
ների ինքնորոշման զաղափարի
իրականացումն ընդհուպ մինչև

անջատումը: Հենց այն պատ-
ճառով, Վոր մենք իրականացրել
ենք ազգությունների ինքնորոշումը,
հենց այդ պատճառով եւ մեզ հաջող-
վեց դուրս վանել ԽՍՀՄ տարբեր ազ-
գությունների աշխատավոր մասսաների
փոխադարձ անվստահությունը, և ազ-
գությունները կամավորության հի-
մունքներով միավորել Վորպես մի
միութենական պետություն: Ներկա-
յումս զոյություն ունեցող Խորհրդա-
յին Սոցիալիստական Հանրապետու-
թյունների Միությունը մեր ազգային
քաղաքականության արդյունքն է և այն
բանի արտահայտությունը, Վոր ԽՍՀՄ
ազգությունները հոժարակամ կերպով
Ֆեդերացիա յեն կազմել Վորպես մի
միութենական պետություն: Հազիվ թե
հարկ կա ավացուցելու, Վոր այսպիսի
քաղաքականությունն ազգային հարցում
աներևակայելի յե կապիտալիստական
յերկրներում, Վորովհետեւ այնտեղ դեռ-
ևս իշխանության գլուխ են կանդնած

կապիտալիստները, վորոնք ազգային ճնշման քաղաքականութեան ստեղծիչներն ու կերտողներն են: Ձի կարելի չնշել, որինաի, այն փաստը, վոր ՍՄՀՄ բարձրագույն որդանի,—վորհուրդներին Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյի,—գլուխ և կանգնած վո՛չ թե անսպաժման ոռւս նախագահ, այլ վեց նախագահներ՝ ՍՄՀՄ մեջ միավորված վեց դաշնակից հանրապետութիւններին թիւի համաձայն, վորոնցից մեկը ոռւս և (Կալինին), մյուսը—ուկրաինացի (Պետրովսիի), յերրորդը—բելոռուս (Չերվյակով), չորրորդը—ադրբեջանցի (Մուսաբեկով), հինգերորդը—թուրքմեն (Այթաևով), վեցերորդը—ուզբեկ (Ֆայզուլլա Սոջայեվ): Այս փաստը մեր ազգային քաղաքականութեան պայծառ արտահայտութիւններէ մեկն է: Ինչ ասել կուզի, վոր վոչ մի բուրժուական հանրապետութիւն, թեկուզ նա ամենադեմոկրատականը լինի, այսպիսի քայլի չեւր դիմի: Մինչդեռ այս քայլը

մեզ համար ինքնին հասկանալի մի փաստ և, վորը բղիւսմ է ազգային հաւասարութեան մեր ամբողջ քաղաքականութիւնից:

Գրդ ՀԱՐՅ: Ամերիկյան բանվորական առաջնորդներն իրենց պայքարը կոմունիստների դեմ արդարացնում են յերկու հանգամանով, 1) կոմունիստները քայքայում են բանվորական շարժումը իրենց փրակցիւմ պայքարով՝ միութւններին ներսում և իրենց հարապիտաններով վոչ-ռադիկալ պաշտոնատար անձերի վրա՝ արհմիութւններում. 2) ամերիկյան կոմունիստները կարգադրութւններն ստանում են Մոսկվայից և այս պատճառով չեն կարող արհմիութեանական լավ գործիչներ լինել, վորհափով վոր նրանց լոյալութւնը ոտարերկրյա կազմակերպութեան նկատմամբ գերազանցում է իրենց միութեան նկատմամբ ունեցած նրանց լոյալութւնից: Այս դժվարութւնն ի՞նչպիսի

կարող ե վերացվել, վորպեսզի ամերիկյան կոմունիստները կարողանային միատեղ աշխատանք կատարել ամերիկյան բանվորական շարժման մյուս քիչների հետ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Յես կարծում եմ, վոր ամերիկյան բանվորական լիդերների այն փորձը, վոր նրանք անում են կոմունիստների դեմ մղած իրենց պայքարն արդարացնելու համար, վոչ մի քննադատության չի դիմանում: Դեռ վոչ վոք չի ապացուցել ու չի ապացուցել, վոր կոմունիստները քայքայում են բանվորական շարժումը: Բայց դրա փոխարեն հարկավոր ե լիովին ապացուցված համարել, վոր կոմունիստները բանվորական շարժման ամենանվիրված ու ամենախիզախ մարտիկներն են ամբողջ աշխարհում, այդ թվում նաև Ամերիկայում: Մի՞թե սա փաստ չե, վոր բանվորների դործադուլների ու յուլյների ժամանակ կոմունիստներն ըն-

թանում են բանվոր դասակարգի առաջին շարքերում՝ իրենց վրա ընդունելով կապիտալիստների առաջին հարվածները, մինչդեռ ռեֆորմիստական բանվորական լիդերներն այդ ժամանակ թաղնում են կապիտալիստների հետնաբակերում (на задворках): Կոմունիստներն ի՞նչպես կարող են չքննադատել ռեֆորմիստական բանվորական լիդերների վախկոտությունն ու հետադիմականությունը: Մի՞թե պարզ չե, վոր այդպիսի քննադատությունը կարող ե միայն աշխուժացնել ու ամրացնել բանվորական շարժումը: Ճշմարիտ ե, այդվորական շարժումը: Ծճմարիտ ե, այդպիսի քննադատությունը կործանում ե հետագեմ բանվորական լիդերների հեղինակավորությունը: Ե՛ր, այստեղ առանձին ինչ բան կա վոր: Բանվորական հետագեմ լիդերները թող պատասխանեն հակաքննադատությամբ, ե վոչ թե կոմունիստներին արհմիություններից դուրս վեճելով: Յես կարծում եմ, վոր Ամերիկայի բանվոր-

րական շարժումը, յեթե նա ցանկա-
նում է ապրել ու ալելի զարգանալ,
չի կարող յուր գնալ առանց կարծիք-
ների ու հոսանքների պայքարի՝ արհ-
միությունների ներսում: Յես կարծում
եմ, վոր արհմիությունների ներսում
կարծիքների ու հոսանքների պայքարը,
հետադեմ լիզերներին քննադատելը և
այլն գնալով ալելի ու ալելի կաճեն,
ինչպես ել վոր դիմադրեն դրան ու-
ֆորմիստական բանվորական լիզերնե-
րը: Իսկ Ամերիկայի բանվոր դասա-
կարգին բացարձակապես անհրաժեշտ է
կարծիքների աղպիսի պայքարն ու
աղպիսի քննադատությունը, վորպես-
զի նա կարողանա տարբեր հոսանքների
միջև ընտրություն կատարել ու վեր-
ջապես ինքնորոշվել վորպես ինքնու-
րույն կազմակերպված ուժ ամերիկյան
հասարակության ներսում: Ամերիկյան
ուեֆորմիստական լիզերների դանդա-
տները կոմունիստների դեմ լսի այն են
վկայում, վոր նրանք համոզված չեն

իրենց արդարացի լինելուն, իրենց
դրությունն ամուր չեն զգում: Հենց
այս պատճառով է, վոր նրանք քննա-
դատությունից վախենում են՝ ինչպես
ժանտախտից: Ուշադրավ է, վոր ամե-
րիկյան բանվորական լիզերները տար-
րական դեմոկրատիայի ալելի վճռա-
կան հակառակորդներ են, քան չատ-
րուրժուաներ հենց նույն Ամերիկա-
յում:

Միանգամայն սխալ է այն պնդումը,
թե ամերիկյան կոմունիստներն աշխա-
տում են «Մոսկվայից յեկող կարգա-
դրության համաձայն»: Աշխարհում
դուր չեք գտնի այնպիսի կոմունիստ-
ներ, վորոնք համաձայնեյին դործել
դրսից յեկող «կարգադրությունների
համաձայն», իրենց համոզմունքների
դեմ, իրենց կամքի դեմ, իրադրության
ցուցումների հակառակ: Բայց աղպի-
սի կոմունիստները, յեթե նրանք նույ-
նիսկ վորեւ տեղ դոքություն ունենա-
յին, դուռ անգամ չեյին արժենա: Կո-

մունքիստներն ամենահամարձակ ու խի-
ղախ մարդիկ են, նրանք կռիվ են
մղում մի ամբողջ ծով թշնամիների
դեմ: Կոմունիստների արժեքն, իմիջի
այլոց, հենց այն է, վոր նրանք կարո-
ղանում են իրենց համոզմունքները
սաշտպանել: Այս պատճառով տարորի-
նակ է ամերիկյան կոմունիստների մա-
սին խոսել իրրեւ այնպիսի մարդկանց
մասին, վորոնք իրենց համոզմունքները
չունեն և ընդունակ են դործելու միայն
դրսից արվող «կարգադրություննե-
րով»: Բանվորական լիզերների պնդու-
մի մեջ ճիշտ է միայն մի բան՝ հենց
այն, վոր ամերիկյան կոմունիստները
մտնում են կոմունիստների միջազգա-
յին կազմակերպության մեջ և ժամա-
նակ առ ժամանակ խորհրդակցում են
այդ կազմակերպության կենտրոնի հետ
այս կամ այն հարցերի շուրջը: Բայց
այստեղ ի՞նչ վատ բան կա: Մի՞թե ա-
մերիկյան բանվորական լիզերները ղեմ
են միջազգային բանվորական կենտրոն

կազմակերպելուն: Ճիշտ է, նրանք Ամ-
ստերդամի կազմի մեջ չեն մտնում:
Բայց նրանք այնտեղ չեն մտնում վո՛չ
թե այն պատճառով, վոր նրանք մի-
ջազգային բանվորական կենս լոնին դեմ
են, այլ այն պատճառով, վոր նրանք
Ամստերդամը չափազանց ձախ կազմա-
կերպություն են համարում: (Ծիծաղ):
Ինչո՞ւ կապիտալիստները կարող են
միջազգային մասշտաբով կազմակերպ-
վել, իսկ բանվոր դասակարգը կամ
բանվոր դասակարգի մի մասը չպետք
է ունենան իրենց միջազգային կազմա-
կերպությունը: Պարզ չէ՞ արդյոք, վոր
Գրինն ու նրա բարեկամներն Ալխա-
տանքի Ամերիկյան Ֆեդերացիայի՝
զրպարտում են ամերիկյան կոմունիստ-
ներին՝ ստրկորեն կրկնելով կապիտա-
լիստների լեզենդաները «Մոսկվայից
յեկող կարգադրությունների» մասին:
Կան մարդիկ, վորոնք կարծում են,
թե Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի
անդամները Մոսկվայում բան ու դործ

են շինել միայն այն, վոր նստել են ու
դիրեկտիվներ են գրում բաւոր յերկըր-
ների համար: Քանի վոր կոմիւնտերնի
կազմի մեջ մտնող յերկրներէ քանակը
60-ից աւելի յե, ապա կարող եք
պատկերացնել ձեզ կոմիւնտերնի ան-
դամներէ դուրս յուն, վորոնք չեն
քնում, չեն ուտում և միայն բան ու
գործերն այն ե, վոր նստել են ու դի-
շեր-ցերեկ դիրեկտիվներ են գրում այդ
յերկրներէ համար: (Ծիծաղ): Յեւ ա-
մերիկայն բանվորական լիդերները
մտածում են այս զվարճալի լեզենդա-
յով քողարկել իրենց ահը կոմունիստ-
ներէ հանդեպ ու սքողել այն փաստը,
վոր կոմունիստներն Ամերիկայի բան-
վոր դասակարգի մեհնահամարձակ ու
ամենանվիրված աշխատողներն են:

Պատվիրակութիւնը հարցնում ե, թե
վորն ե յեւքն այսպիսի դուրս յունից:
Յես կարծում եմ, վոր այստեղ մեկ
յեւք կա. թույլատրել կարծիքներն ու
հոսանքներն պայքարն Ամերիկայի

արհմիութիւններէ ներսում, դեն գցել
կոմունիստներին՝ արհմիութիւններէ
դուրս նստելու հետագեմ քաղաքակա-
նութիւնը և Ամերիկայի բանվոր դա-
սակարգին հնարավորութիւն տալ այդ
հոսանքներէ միջև ազատ ընտրութիւն
անելու, վորովհետեւ Ամերիկայում դեռ
իրենց Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւն-
նը չի յեղել, և այնտեղ բանվորները
դեռևս հնարավորութիւն չեն ունեցել
վերջնական ընտրութիւն անելու տար-
րեր հոսանքներէ միջև արհմիութիւն-
ներում:

10-րդ ՀԱՐՅ: Արդյոք ներկայումս
դրամ ուղարկվում ե Ամերիկա՝ ամե-
րիկայն կոմկուսակցութեանը կամ
«Դեյլի Ուորքեր» կոմունիստական լրա-
գրին աջակցելու համար: Յեքե վոչ,
ամերիկայն կոմունիստները տարեկան
վոքբան անդամավարներ են մոծում
III Ինտերնացիոնալ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Յեթե խոսքը վերաբե-

րում և Ամերիկայի կոմկուսակցության և
 III Ինտերնացիոնալի փոխհարարերու-
 թյուններին, ապա յես պետք և ասեմ,
 վոր Ամերիկայի կոմկուսակցությունը,
 վորպես Կոմունիստական Ինտերնացիո-
 նալի մի մասը, հավանորեն անդամակ-
 ցական մոծոմներ և վճարում Կոմին-
 տերնը, այնպես, ինչպես վոր Կոմին-
 տերնը, վորպես միջազգային կոմունիս-
 տական շարժման կենտրոն, պետք և
 կարծեմ, ուժերը ներածին չափով ա-
 ջակցություն և ցույց տալիս Ամերի-
 կայի կոմկուսակցությանը, յերբ այդ
 անհրաժեշտ և դռնում: Յես կարծում
 եմ, վոր սրանում դարմանալի ու ար-
 տասովոր վոչինչ չկա: Իսկ յեթե խոս-
 քը վերաբերում և Ամերիկայի կոմկու-
 սակցության և ԽՍՀՄ կոմկուսակ-
 ցության փոխհարարերություններին,
 ապա յես պետք և հայտարարեմ, վոր
 յես չգիտեմ վոչ մի դեպք, յերբ ամե-
 րիկյան կոմկուսակցության ներկայա-
 ցուցիչներն ոգնության համար դիմած

լինեն ԽՍՀՄ կոմկուսակցությանը:
 Դուք կարող եք այս տարրինակ հա-
 մարել, բայց սա մի փաստ և, վորը
 խոսում և ամերիկյան կոմունիստների
 չափադանց մեծ նրբանկատության մա-
 սին: Բայց ի՞նչ լլիններ, յեթե Ամերի-
 կայի կոմկուսակցությունը ոգնության
 համար դիմեր ԽՍՀՄ կոմկուսակցու-
 թյանը: Յես կարծում եմ, վոր
 ԽՍՀՄ կոմկուսակցությունն իր ու-
 ժերը ներածին չափ ոգնություն ցույց
 կտար նրան: Իրոք, ի՞նչ արժեք կունե-
 նար այն կոմկուսակցությունը, այն ել
 իշխանության գլուխ կանգնած կոմկու-
 սակցությունը, յեթե նա իր ու-
 ժերը ներածի չափ ոգնությունը
 մերժեր կապիտալիզմի լծի տակ
 դռնվող՝ ուրիշ յերկրի կոմկու-
 սակցությանը: Յես կասեյի, վոր այդ-
 պիսի կոմկուսակցությունը դռն ա-
 դամ չեք արժենա: Յենթադրենք, թե
 ամերիկյան բանվոր դասակարգը, իբ-
 բուրժուազիային տապալելով, իշխա-

նության հասալ, յենթադրենք, թե Ամերիկայի բանվոր դասակարգին, վոր հաղթել է կապիտալիզմի դեմ մղած մեծ պայքարում, նրա ուժերի ներածի չափ նյութական ողնությանն է դիմում մի այլ յերկրի բանվոր դասակարգ,— արդյոք ամերիկյան բանվոր դասակարգը կկարողանա՞ր այդպիսի ողնությունը մերժել: Յես կարծում եմ, վոր նա իրեն խայտառակության կմատնեւ, յեթե տատանվեր ողնություն ցույց տալու:

11-րդ ՀԱՐՅ: Մենք գիտեմք, վոր վորոշ լավ կոմունիստներ այնքան էլ համաձայն չեն կոմկուսակցութեան այն պահանջին, վոր բոլոր նոր անդամներն անաստվածներ լինեն, վորովհետեւ ներկայումս հետադեմ հոգևորականութիւնը մնշված է: Կոմկուսակցութեանը կարող կլինե՞ր արդո՞ք ապագայում չեզոք լինել կրոնի նկատմամբ, վորն աջակցելիս լինեւ ամբողջութեամբ վերց-

րած բովանդակ գիտութեանն ու ընդդիմակայելիս չլինեւ կոմունիզմին: Դուք կարող կլինե՞յի՞ք արդո՞ք ապագայում քույրատրել կուսակցութեան անդամներին կրոնական համոզմունքներ դալանել, յեթե այդ համոզմունքները տարրնքաց չլինեյին կուսակցական լոյսութեան հետ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Այս հարցում միջանի անճշտութիւն կա: Նախ, յես չգիտեմ այնպիսի «լավ կոմունիստներ», վորոնց մասին այստեղ խոսում է պատմիրականութիւնը: Հազիւ թե առհասարակ այդպիսի կոմունիստներ գոյութիւն ունենան բնութեան մեջ: Յերկրորդ, յես պետք է հայտարարեմ, վոր Ֆորմալ կերպով ասած, մեզանում չկան կուսակցութեան անդամ ընդունելու այնպիսի պայմաններ, վորոնք կուսակցութեան անդամութեան թեկնածուից պարտադիր անաստվածութիւն պահանջեյին: Կուսակցութեան մեջ ընդու-

յեւու մեր պայմաններն են՝ ընդունել
կուսակցութեան ծրագիրն ու կանոնա-
դրութիւնը, անպայման յենթարկւիլ
կուսակցութեան ու նրա որդանների
վճիռներին, անդամավճարներ տալ,
մտնել կուսակցութեան կազմակերպու-
թյուններից վորեւ մէկի մեջ:

Պատվիրակներից մէկը: Յես չառ
հաճախ եմ կարդում, վոր կուսակցու-
թյունից վտարում են աստծուն հաւա-
տալու համար:

Ստալին: Յես կարող եմ միայն կըրկ-
նել կուսակցութեան մեջ ընդունելու
պայմանների մասին արդէն ասածը:
Ուրիշ պայմաններ մենք չունենք:

Այդ նշանակում ե արդոք, վոր
կուսակցութեանը կրոնի նկատմամբ
չեղոք է: Վո՛ւ՛, չի նշանակում: Մենք
պրոպագանդա յենք մղում ու պրոպա-
գանդա յենք մղելու կրոնական նախա-
պաշարմունքների դեմ: Յերկրի որեւս-
դրութեանն այնպես է, վոր ամեն մի
քաղաքացի իրավունք ունի դաւանելու

ցանկացած կրոն: Դա յուրաքանչյուրի
խղճի դործն է: Հենց այս պատճառով
է, վոր մենք կիրառել ենք յեկեղեցու
բաժանումը պետութեանից: Բայց կի-
րառելով յեկեղեցու բաժանումը պե-
տութեանից ու դաւանանքի ազատու-
թյուն հռչակելով՝ մենք դրա հետ
մեկտեղ յուրաքանչյուր քաղաքացու
իրավունք ենք վերապահել համոզելու
միջոցով, պրոպագանդայի ու ագիտա-
ցիայի միջոցով պայքարելու այս կամ
այն կրոնի դեմ, ամեն մի կրոնի դեմ:
Կուսակցութեանը չի կարող չեղոք լի-
նել կրոնի նկատմամբ, և նա հակա-
կրոնական պրոպագանդա յե մղում լո-
ւոր ու ամեն տեսակ կրոնական նախա-
պաշարմունքների դեմ, վորովհետեւ
նա դիտութեանն է կողմնակից, իսկ
կրոնական նախապաշարմունքները դի-
տութեան դեմ են դնում, վորովհետեւ
յուրաքանչյուր կրոն դիտութեանը հա-
կադիր մի լան է: Այնպիսի դեպքեր,
ինչպէս Ամերիկայումն է, վորտեղ

մոտ ժամանակներս դարվինական-
ներին դատապարտեցին, մեղանում
անհնարին են, վորովհետև կուսակցու-
թյունը վարում է դիտությունն ամեն
կերպ պաշտպանելու քաղաքականու-
թյուն: Կուսակցությունը չի կարող
չեզոք լինել կրոնական նախապաշար-
մունքների նկատմամբ և նա պրո-
պագանդա յե մղելու այդ նախապաշար-
մունքների դեմ, վորովհետև դա շա-
հադործող դասակարգերին աջակցող և
այդ դասակարգերի նկատմամբ հնա-
զանդություն քարոզող հետադեմ հո-
գևորականության ասպեցությունը
խախտելու ճիշտ միջոցներից մեկն է:
Կուսակցությունը չի կարող չեզոք լի-
նել կրոնական նախապաշարմունքներ
կրողների նկատմամբ, աշխատավոր
մասսաների դիտակցությունը թունա-
վորող հետադեմ հոգևորականության
նկատմամբ: Արդյոք մենք ճնշե՞լ ենք
հետադեմ հոգևորականությանը: Այո',
ճնշել ենք: Դժբախտությունն այն և

միայն, վոր նա դեռ լիովին լիկվիդա-
ցիայի յենթարկված չէ: Հակակրոնա-
կան պրոպագանդան այն միջոցն է, վո-
րը պետք է մինչև վերջը հասցնի հե-
տադիմական հոգևորականությանը լիկ-
վիդացիայի յենթարկելու գործը: Լի-
նում են դեպքեր, վոր կուսակցության
անդամներից վոմանք յերբեմն խանդա-
րում են հակակրոնական պրոպագան-
դան ամեն կերպ ծավալվելուն: Յեթե
կուսակցության այսպիսի անդամներին
վտարում են, ապա այդ շատ լավ է,
վորովհետև այդպիսի «կոմունիստնե-
րը» մեր կուսակցության շարքերում
տեղ չունեն:

12-րդ ՀԱՐՑ: Դուք կարո՞ղ եք ար-
դյոք համառոտակի տալ մեզ պապայն
հասարակության բնութագիրը, վոր
փորձում է ստեղծել կոմունիզմը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ: Կոմունիստական հասա-
րակության ընդհանուր բնութագիրը
տրված է Մարքսի, Ենգելսի ու Լենի-

նի աշխատություններում: Յեթե համառոտակի տանք կոմունիստական հասարակության անատոմիան, ապա դա կլինի՝ այնպիսի հասարակություն, ա) վորտեղ արտադրության դործիքներէ ու միջոցների մասնավոր սեփականություն չի լինի, այլ կլինի հասարակական, կոլեկտիվ սեփականություն. բ) վորտեղ չեն լինի դասակարգեր ու պետական իշխանություն, այլ կլինեն ինդուստրիայի ու դուրգատնտեսության աշխատավորներ, վորոնք տնտեսապես կկառավարվեն վորպես աշխատավորներէրէ ազատ ասոցիացիա. գ) վորտեղ պլանով կազմակերպված ժողովրդական տնտեսությունը կխարսխվի բարձրագույն տեխնիկայի վրա՝ ինչպես ինդուստրիայի բնադավառում, այնպես եւ դուրգատնտեսության բնադավառում. դ) վորտեղ քաղաքի ու գյուղի միջև, ինդուստրիայի ու դուրգատնտեսության միջև հակադրություն չի լինի. ե) վորտեղ մթերքները կրաշխվեն

Ֆրանսական հին կոմունիստների սկզբունքով՝ «յուրաքանչյուրից ըստ իր ընդունակությունների, յուրաքանչյուրին ըստ իր պահանջմունքների».
զ) վորտեղ զիտությունն ու արվեստը լիակատար ծաղկման հասնելու համար րավականչափ բարենպաստ պայմաններ կլսյալեն. է) վորտեղ անհատը ազատ լինելով մի կտոր հացի հոգսերից ու «աշխարհի ուժեղներին» հարմարվելու անհրաժեշտությունից՝ իսկապես ազատ կլինի: Յեւ այլն և այլն: Պարզ է, վոր մենք դեռ հեռու յենք այսպիսի հասարակությունից:

Ինչ վերաբերում է կոմունիստական հասարակության լիակատար հալթանակի համար անհրաժեշտ միջազգային պայմաններին, ապա դրանք կգոյանան ու կաճեն՝ կապիտալիստական յերկրներում հեղափոխական ճգնաժամերի ու բանվոր դասակարգի հեղափոխական պոթկումների աճմանը զուգընթաց: Ձի կարելի բանն այնպես պատկերաց-

նեւ, վոր մի յերկրի կամ միջանի յեր-
 կրներէ բանալոր դասակարգը կընթանա
 դեպի սոցիալիզմ եւ մանաւանդ դեպի
 կոմունիզմ, իսկ մյուս յերկրներէ կա-
 պիտալիստներն անտարբեր կնայեն
 դրան ու ձեռքները ծալած կնստեն: Ա-
 ուսկէ ետ չի կարելի պատկերացնել,
 վոր բանալոր դասակարգը կապիտալիս-
 տական յերկրներում կհամաձայնի լի-
 նեւ այս կամ այն յերկրում սոցիալիզ-
 մի հաղթական զարգացման սոսկ դի-
 տողը: Իրոք կապիտալիստները կանեն
 իրենցից կախած ամեն բան, վորպէս-
 զի խեղդեն այդպիսի յերկրներին: Ի-
 րոք յուրաքանչյուր լուրջ քայլին դեպի
 սոցիալիզմ եւ մանաւանդ դեպի կո-
 մունիզմն այս կամ այն յերկրում ան-
 խուսափելիորեն ուղեկցելու յե կապի-
 տալիստական յերկրներէ բանալոր դա-
 սակարգի անզուսպ խոյանքը՝ դիկտա-
 տորա ու սոցիալիզմ նվաճելու այդ
 յերկրներում: Այսպիսով՝ միջազգային
 հեղափոխութեան հետագա զարգացման

ընթացքում կկազմավորվի համաշխար-
 հային մասշտաբի յերկու կենտրոն.
 սոցիալիստական կենտրոն, վորը դեպի
 ինքն եւ ձգում սոցիալիզմին ձգտող
 յերկրները, եւ կապիտալիստական
 կենտրոն, վորը դեպի ինքն եւ ձգում
 կապիտալիզմին ձգտող յերկրները:
 Այդ յերկու կենտրոնի կռիւն համաշ-
 խարհային տնտեսութեանը տիրանալու
 համար՝ վճռելու յե կապիտալիզմի եւ
 կոմունիզմի բախտն ամբողջ աշխար-
 հում: Վերսկսեալ համաշխարհային
 կապիտալիզմի վերջնական սլարտութեա-
 նը սոցիալիզմի հաղթութեանն եւ հա-
 մաշխարհային տնտեսութեան ասպարե-
 ղում:

II

ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԱՐՑԵՐԸ ՅԵՎ ՊԱՏՎԻՐԱԿՆԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Ստալին: Յեթե պատվիրակութիւնը շատ չի հոգնել, ապա յետ թույլտվութիւն կենդրեյի իմ հերթին նրան միջանի հարց տալու: (Պատվիրակութիւնը հայտնում է իր համաձայնութիւնը):

1-ին ՀԱՐՑ: Ինչո՞վ ե քայտարվում քանվորների արհեստակցական կազմակերպվածութեան փոքր տոկոսն Ամերիկայում: Կարծե՞մ՝ այնտեղ 17 միլիոն ինդուստրիալ բանվոր կա: (Պատվիրակները տեղեկանք են տալիս, վոր 18-ից մինչև 19 միլիոն ինդուստրիալ բանվոր կա): Կազմակերպված է, կարծե՞մ, մոտ 3 միլիոն: (Պատվիրակները տեղեկանք են տալիս, վոր Աշխատանքի

Ամերիկյան Ֆեդերացիայում հաշվվում է մոտավորապես 3 միլիոն կազմակերպված բանվոր է, բացի դրանից, այլ միութայուններում կա կես միլիոն կազմակերպված բանվոր, այդպիսով ընդամենը կա 3½ միլիոն կազմակերպված բանվոր): Յեթ անձամբ գտնում եմ, վոր սա արհիւթյուններում կազմակերպված բանվորների շատ փոքր տոկոս է: Մեզանում ԽՍՀՄ մէջ, արհիւթյուններում կազմակերպված է յերկրի բոլոր պրոլետարները 90 տոկոսը: Յես ուզում եյի հարցնել պատվիրակութիւնից, արդյոք նա դրական փաստ է համարում բանվորների այս համեմատաբար քիչ կազմակերպված լինելն արհիւթյուններում: Պատվիրակութիւնը չի՞ կարծում արդյոք, վոր այս փաստը խոսում է ամերիկյան պրոլետարիատի բուլութեան մասին, կապիտալիստների դեմ տնտեսական բնագավառում պայքարելու նրա գործիքների բուլութեան մասին:

Բրոֆի: Արհեստակցական միությունների փոքրաթիվ լինելը հարկավոր է բացատրել վո'չ թե արհեստակցական կազմակերպություններում դոյություն ունեցող անհաջող տակտիկայով, այլ յերկրի ընդհանուր տնտեսական պայմաններով, վորոնք բանլորների ամբողջ մասսային չեն դրդում դեպի կազմակերպություն և, տնտեսական այդ պայմանների բարենպաստության շնորհիվ, նեղացնում են կապիտալիստների դեմ բանվոր դասակարգի պայքարի անհրաժեշտությունը: Այդ պայմաններն, իհարկե, փոխվելուն յեն և այդ պայմանների փոխվելուն զուգահեռ՝ արհմիություններն աճելու յեն, և ամբողջ արհարժուժն այլ ուղիով կընթանա:

Դուգլաս: Համաձայն եմ այն բացատրությանը, վոր տվեց նախորդ հոստորը: Դրան կավելացնեմ, վոր, նախ, հարկավոր է նկատի ունենալ այն մոմենտը, վոր վերջին ժամանակներս

Միացյալ Նահանգներում իրենք կապիտալիստները խիստ շատ են բարձրացնում աշխատավարձը: Աշխատավարձի բարձրացման այս պրոցեսը նկատվում էր 1917 թվականին, 1919 թվականին և ավելի ուշ: Յեթե համեմատենք ներկայումս դոյություն ունեցող ռեալ աշխատավարձն այն աշխատավարձի հետ, վոր դոյություն ուներ 1911 թվականին, ապա դուրս կգա, վոր այն նշանակալիորեն ավելի բարձր է: Արհարժումն իր զարգացման պրոցեսում սկզբում կառուցվում էր և այժմ ել կառուցվում է ըստ ցեխային հատկանիշի, ըստ պրոֆեսիայի հատկանիշի, և արհմիություններն ստեղծվել են առավելաբար վորակյալ բանվորների համար: Այդ միություններին դուռն են կանգնել վորոշ առաջնորդներ, վորոնք փակ կազմակերպություն են ներկայացրել ու ձգտել են լավ պայմաններ ձեռք բերելու իրենց անդամների համար: Արհեստակցական

միություններ չըջանալենք ընդլայնելու և անորակ բանվորներին արհամառություններում կազմակերպելու համար դրդապատճառներ նրանք չեն ունեցել: Բայց դրանից ամերիկյան արհաժարժումն ստիպված և հաշվի առնել շատ լավ կազմակերպված կապիտալիզմը, վորն իր արամադրության տակ ունի բոլոր միջոցները, վորպեսզի հակադդի արհեստակցական միություններում բոլոր բանվորների կազմակերպվելուն: Յեթե, ասե՛ք, արեստացված արտադրությունն իր ձեռնարկություններից մեկնումեկում հանդիպում և արհամիության չափադանց ուժեղ դիմադրության, նա դիմում և մինչև իսկ այնպիսի միջոցի, ինչպիսին այդ ձեռնարկությունը փակելը և աշխատանքն իր մի այլ ձեռնարկությունը փոխադրելն և: Այսպիսով ջախջախվում և արհեստակցական միության դիմադրությունը: Ամերիկյան կապիտալիզմն ինքնուրույնաբար բարձրաց-

նում և բանվորներին աշխատավարձը, բայց ընդամին վոչ մի տնտեսական իշխանություն չի տալիս, նրանց կյանքի տնտեսական բարելավման համար պայքարելու հնարավորություն չի տալիս: Հետևյալ շատ կարևոր հանդամանքն Ամերիկայում այն և, վոր կապիտալիստները տարբեր ազգությունների պատկանող բանվորների միջև զգալություն են սերմանում: Մեծ մաքամբ անորակ բանվորներ Յեվրոպայից յեկած բանվորներն են կամ, վերջին ժամանակներս, նեգր բանվորները: Կապիտալիստներն աշխատում են զգալություն սերմանել զանազան ազգությունների պատկանող բանվորների միջև: Ըստ ազգությունների կատարվող այդ բաժանումը տեղի յե ունենում նաև վորակյալ ու անորակ աշխատանքի հատկանիշով: Կապիտալիստները սխառմատիկաբար հակամարտություն են սերմանում տարբեր ազգությունների պատկանող բանվորների միջև, ան-

կախ նրանց աշխատանքի վորակավոր-
բությունից: Վերջին 10 տարում ամե-
րիկյան կապիտալիզմն ավելի լուսա-
վորված քաղաքականություն է վարում
այն տեսակետից, վոր իր արհեստակ-
ցական, աշխատեցող կոնչված կոմպանեյա-
կան միություններն է ստեղծում: Նա
բանվորներին դրամում է դեպի իր
ձեռնարկության աշխատանքը, բանվոր-
ներին շահագրգռում է այդ ձեռնար-
կության շահույթներով և այլն: Ամե-
րիկյան կապիտալիզմը հակում ունի
հորիզոնական բաժանումը փոխարինե-
լու ուղղաձիգ բաժանումով, այսինքն՝
օլառակտելու բանվոր դասակարգը,
գրավելով նրան ու շահագրգռելով հո-
գուտ կապիտալիզմի:

Կոյլ: Յես հարցին մոտենում եմ վո՛չ
թե թեորիայի տեսակետից, այլ պրակ-
տիկայի տեսակետից: Ճիշտ է, ամենից
լավն այն է, վոր բանվորներին կադ-
մակերպեն լավ ժամանակներում, բայց
բանն այն է, վոր Աշխատանքի Ամե-

րիկյան Ֆեդերացիայի անդամները
չարժման վիճակագրությունը ցույց է
տալիս, վոր Աշխատանքի Ամերիկյան
Ֆեդերացիան աստիճանաբար կորցնում
է անորակ բանվորներին ու իր կազմի
մեջ ավելացնում է վորակյալ բանվոր-
ներին քանակը: Այսպիսով՝ Աշխատանքի
Ամերիկյան Ֆեդերացիան ցանկանում է
լինել և աստիճանաբար դառնում է մի
կազմակերպություն, վորն իր կազմի
մեջ ունի դիսավորապես վորակյալ
բանվորներ: Արհեստակցական շարժումն
Ամերիկայում անորակ բանվորներին
գրեթե չի ընդգրկում: Արդյունաբերու-
թյան խոշոր ճյուղերն արհմիություն-
ները կողմից չեն ընդգրկվում: Արդյու-
նաբերության այդ խոշոր ճյուղերից
միայն ածխի ու յերկաթուղային ար-
դյունաբերության բանվորներն են վո-
րոջ չափով կազմակերպված, և այն ել
առնաբերության մեջ աշխա-
տում են 65 տոկ, չկազմակերպված
բանվորներ: Արդյունաբերության այն-

սլիսի ճյուղերի բանվորները, ինչպիսիք են սուղստատաձուլականը, կաուչուկինը, ավտոմոբիլայինը, արհեստակցականորեն դրեթե բուրդովին կազմակերպված չեն: Կարելի չե ստել, վոր անորակ բանվորներին արհմիությունները չեն ընդգրկում: Աշխատանքի Ամերիկյան Ֆեդերացիայից դուրս կանգնած մի շարք արհեստակցական կազմակերպություններ կան, վորոնք աշխատում են կազմակերպել անորակ ու սակավորակ բանվորներին: Ինչ վերաբերում է Աշխատանքի Ամերիկյան Ֆեդերացիայի առաջնորդների գերքին, ապա առաջնորդներին մեկը, որինակ, մետաղադործների արհմիության նախագահը, միանգամայն բացահայտ կերպով հայտարարել է, վոր ինքը չի ցանկանում անորակ բանվորներ զբաղել իր միության մեջ: Արհմիությունների առաջնորդները նկատմամբ դրուժյունն այնպես է, վոր ստեղծվել է առաջնորդների մի կաստա, վորը բաղկացած է մի-

քանի տասնյակ այնպիսի մարդկանցից, վորոնք ստանում են հակայական դրուժներ—տարեկան մինչև 10 հազար դոլլար և ավելի, ստեղծվել է մի կաստա, ուր ներս ընկնելը չափազանց դժվար է:

Դուճն: Այն հարցը, վոր դեց ընկ. Ստալինը, անարգարացի չե դրված, վորովհետև, յեթե նրա յերկրում արհմիություններում կազմակերպված է բանվորների 90 տոկ, ապա այստեղ իշխանությունը բանվոր դասակարգին և պատկանում, մինչդեռ կապիտալիստական յերկրներում բանվորները ճնշված դասակարգ են, և բուրժուազիան ձեռք է առնում բոլոր միջոցները, վորպեսզի բանվորներին հնարավորություն չտա արհմիությունների մեջ կազմակերպվելու: Բացի դրանից, այնտեղ դոյություն ունեն հետադիմական արհմիություններ, վորոնց գլուխ են կանդնած հետադեմ առաջնորդներ: Այն սլայմաններում, վոր կան Ամերիկայում,

արհեստակցական միությունները դա-
դափարն իսկ չատ դժվար է արմատա-
վորել բանվորների գլխում: Սա յե այն
հանգամանքի պատճառը, վոր Ամերիկ-
այում այնքան քիչ են տարածված
արհմիությունները:

Ստալին: Վերջին հոկտոբրն արդյոք
համաձայն է նախորդ հոկտոբրների
հետ, վոր Ամերիկայի բանվորական
չարժման լիդերները վոմանք իրենք
են աշխատում նեղացնել արհեստակցա-
կան շարժումը:

Դուռն: Համաձայն եմ:

Ստալին: Յես չեյի ցանկանում
վորեւե մեկին վիրավորել: Յես միայն
ցանկանում եյի պարզել ինձ համար
դործերի դրության տարբերությունն
Ամերիկայում և ԽՍՀՄ մեջ: Յեթե յես
վորեւե մեկին վիրավորեցի, ներողու-
թյուն եմ խնդրում: (Պատվիրակները
ծիծաղ):

Դուռն: Յես բնավ նեղացած չեմ:

Ստալին: Կա՞ արդյոք Ամերիկայում

բանվորների պետական ապահովագրու-
թյան սխտեմ:

Պատվիրակներից մեկը: Բանվորների
պետական ապահովագրության սխտեմ
Ամերիկայում չկա:

Կոյլ: Նահանգները մեծամասնության
մեջ դոյություն ունի փոխհատուցում
արտագրության մեջ պատահած դժ-
բախտ դեպքերի համար, ըստվորում
վարձատրվում է աշխատունակության
կորստյան մաքսիմում 30 տոկոսը: Այդ
բանը դոյություն ունի նահանգների մե-
ծամասնության մեջ: Վարձատրությու-
նը տալիս են մասնավոր ֆիրմաները,
վորոնց ձեռնարկություններում կորսվել
է աշխատունակությունը, բայց որենքն
այդպիսի վարձատրություն պահան-
ջում է:

Ստալին: Ամերիկայում կա՞ պետա-
կան ապահովագրություն դործագրկու-
թյունից:

Պատվիրակներից մեկը: Վո՛չ: Այն
ֆոնդը, վոր ստեղծվում է դործագրը-

կուլթյունից ապահովագրելու համար, կարող ե բավարարել 80-ից մինչև 100 հազար գործազուրկի բոլոր նահանգներում:

Կոյլ: Կա ապահովագրում (վոչ պետական) ինդուստրիալ դժբախտ դեպքերից, այսինքն՝ արտադրութայն մեջ պատահած դժբախտ դեպքերից: Բայց հիմանդութայն հետևանքով կամ ծերութայն հետևանքով առաջացած հաշմանդամությունը բնավ չի ապահովագրվում: Ապահովագրական ֆոնդը կազմվում ե բանվորների մուծումներից: Ըստ եյութայն գործը հանդում ե այն բանին, վոր ապահովագրական ֆոնդի այդ ամբողջ գումարն իրենք բանվորներն են վճարում, վորովհետև յեթե բանվորներն այդ ֆոնդը չկազմեին, նրանք բարձրագույն հավելում կստանային, իսկ քանի վոր այդ ֆոնդը համաձայնեցված ե լինում բանվորների ու ձեռնարկատերերի միջև, ուստի ե բանվորներն ավելի պակաս հավելում

են ստանում: Սա կազմում ե ֆոնդի համարյա թե ամբողջ գումարը: Ձեռնարկատերերը փաստորեն մուծում են այդ ֆոնդի չնչին մասը, մոտավորապես 10 տոկոսը:

Ստալին: Յես կարծում եմ, վոր ընկերների համար հետաքրքրական կլինի, յեթե յես հաղորդեմ, վոր մեղանում՝ ԽՍՀՄ մեջ բանվորներին պետութայն հաշվին ապահովագրելու վրա տարեկան 800 միլիոն ռուբլուց ավելի յե ծախվում: Նույնպես ավելորդ չէր լինի հաղորդել ձեզ, վոր մեղանում բանվորներն արդյունարերութայն բոլոր ճյուղերում, բացի սովորական դրամական աշխատավարձից, լրացուցիչ կերպով ստանում են մոտավորապես աշխատավարձի մեկ յերրորդը ապահովագրութայն, կենցաղի բարելավման, կուլտուրական կարիքների համար և այլն:

2-րդ ՀԱՐՅ: Ինչո՞վ բացատրել մասսայական բռնկարական հատուկ կու-

սակցութեան բացակայութիւնը Հյուս-
 ւմերիկայի Միացյալ Նահանգներում:
 Բուրժուազիան Ամերիկայում ունի ամ-
 բողջ յերկու կուսակցութիւն—հանրա-
 պետական և դեմոկրատական, ամերի-
 կյան բանվորները չունեն իրենց մաս-
 սայական կուսակցութիւնը: Ընկերնե-
 րը չեն դառնում արդարեւ, վոր իր մաս-
 սայական բանվորական կուսակցութեան
 բացակայութիւնը, թեկուզ աշխարհի
 կուսակցութեան, ինչպիսին Անգլիայումն
 և (Լեյբուր Պարտի), թուլացնում և
 բանվոր դասակարգի ուժը կապիտա-
 լիստների դեմ մղած նրա քաղաքական
 պայքարում: Այնուհետեւ, ինչո՞ւ բան-
 վորական շարժման լիդերներն Ամերի-
 կայում, Գրիմը և ռիփշները, Ամերի-
 կայում բանվորական կուսակցութիւն
 ստեղծելուն վնասակամապէս դեմ են աք-
 տաեայտվում:

Բրոֆի: Այո', յեղեւ և լիդերները
 այդպիսի վճիռ, վոր այդպիսի կուսակ-

ցութիւնն ստեղծելու անհրաժեշտու-
 թիւն չկա: Սակայն կա փոքրամասնու-
 թիւն, վորը դառնում և, վոր այդպիսի
 կուսակցութեան ստեղծումն անհրաժեշտ
 և: Այժմ Ամերիկայում ողջկտիվ պայ-
 մաններն աշխատ են, վոր, ինչպէս ար-
 դեն մատնանշվել և, արհաւիրումը Մի-
 ացյալ Նահանգներում շատ և թուլը,
 իսկ արհաւիրման թուլութիւնն ել, իր
 հերթին, բացատրվում և նրանով, վոր
 բանվոր դասակարգն առայժմ կազմա-
 կերպվելու և կապիտալիստների դեմ
 պայքարելու կարիք չունի այն բանի
 շնորհիւ, վոր կապիտալիստներն իրենք
 են բարձրացնում բանվորների աշխատա-
 վարձը, բավարար նյութական դուր-
 թիւն են ապահովում նրանց համար:

Ստալին: Չե՞ վոր դիտարկապէս վո-
 ռակյալ բանվորներն են ապահովվում:
 Այստեղ հակասութիւն կա: Մի կող-
 մից, դուրս և գալիս, վոր կազմակերպ-
 վածութեան անհրաժեշտութիւն չկա,
 քանի վոր բանվորներն ապահովված են:

մյուս կողմից, ասում են, թե արհմիություններում կազմակերպված են հենց ամենից ավելի ապահովված, այսինքն՝ վորակյալ բանվորները՝ յերրորդ կողմից, դուրս ե գալիս, վոր արհմիություններում կազմակերպված չեն հենց ամենից քիչ ապահովվածները, այսինքն՝ սակավորակները, վորոնք ամենից ավելի յեն կարիք զգում կազմակերպվածության։ Յես վոչ մի կերպ չեմ կարողանում հասկանալ այդ։

Բրոֆի։ Այո՛, այստեղ հակասություն կա, բայց նույն կերպ հակասական ե ամերիկյան իրականությունը քաղաքական ու անտեսական տեսակետներից։

Բրեքենր։ Թեև անորակ բանվորները միություններում կազմակերպված չեն, բայց նրանք ձայնի քաղաքական իրավունք ունեն։ Այսպիսով՝ յեթե կան դեգոհոության մոմենտներ, ապա անորակ բանվորներն այդ մոմենտներն արտահայտում են՝ ողավելով ձայնի իրենց քաղաքական իրավունքից։ Մյուս

կողմից, արհմիություններում գտնվող բանվորները, յեթե նրանք առանձնապես ծանր ժամանակ են ապրում, ողտըվում են վո՛չ թե միությունից, այլ ձայնի քաղաքական իրավունքից։ Այսպիսով՝ ձայնի քաղաքական իրավունքով փոխհատուցվում ե արհեստակցական կազմակերպվածության բացակայությունը։

Իգրաեյս։ Հիմնական դժվարություններից մեկն ել ինքը սխտեմն ե, Միացյալ Նահանգների ընտրական սխտեմը։ Այնտեղ հանրապետության նախադահի ընտրությունների ժամանակ ա՛յն մարդը չի ընտրվում, ով ստանում ե ամբողջ յերկրի ձայների մեծամասնությունը կամ նույնիսկ վորեւ մի դասակարգի ձայների մեծամասնությունը։ Այնտեղ յուրաքանչյուր նահանգում կան ընտրական կոլեգիաներ, յուրաքանչյուր նահանգ ունի վորոշ քանակով ձայներ, վորոնք մասնակցում են նախագահի ընտրությանը։ Վորպեսզի նախագահն

ընտրված լինի, անհրաժեշտ է, վոր նա հավաքի ձայների 51%-ը: Յեթե 3—4 կուսակցություն լինի, այն ժամանակ իրերի այնպիսի դրություն կստացվի, վոր վոչ վոք չի ընտրվի, և ընտրությունները պետք է Կոնգրես փոխադրվեն: Ահա սա յե փաստարկ հանդիսանում յերրորդ կուսակցության ստեղծման դեմ: Յերրորդ կուսակցություն ստեղծելու հակառակորդներն այսպես են փաստարանում. յերրորդ թեկնածու մի՛ առաջադրեք, վորովհետև այդպիսով դուք կտրոհեք լիբերալ կուսակցության ձայների թիվը և լիբերալ կուսակցության թեկնածուին ընտրելու հնարավորություն չեք տա:

Ստալին: Սակայն սենատոր Լաֆոլետն ստեղծել էր իր ժամանակին յերրորդ րուրժուական կուսակցություն: Բանից դուրս է դալիս, վոր յերրորդ կուսակցությունը չի կարող ձայները տրոհել, յեթե բուրժուական կուսակցություն է նա, բայց կարող է ձայները տրոհել,

յեթե նա բանվորական կուսակցություն լինի:

Դեյվիս: Յես չեմ գտնում, վոր նախորդ հոկտոբրի մատնանշած փաստը հիմնական փաստ է: Ըստիս, հիմնական փաստը հետևյալն է: Վորպես որինակ յես տալիս եմ իմ քաղաքը, վորտեղ յես ապրում եմ: Ընտրությունների կամպանիայի ժամանակ դալիս է այսինչ կուսակցության ներկայացուցիչը և արհեստակցական կազմակերպության գլխավորին մի վորևե պատասխանատու պաշտոն է տալիս, արհեստակցական կազմակերպության գլխավորին, ընտրական կամպանիայի կապակցությամբ, վորոչ միջոցներ է հանձնում, վորոնք նրա ոգտին են դնում, դրանից հետո նա վորոչ պրեստիժ է ստանում այն պաշտոնի կապակցությամբ, վոր նա ստանում է: Ստացվում է իրերի այնպիսի դրություն, վոր արհմիութենական շարժման լիդերներն իրենք կամ այս կամ այն բուրժուական կու-

սակցության կողմնակիցներ են հանդիսանում: Ուստի բնական է, վոր յերբորդ, բանվորական կուսակցություն ստեղծելու վերաբերյալ խոսակցություններ են ծագում, արհմիութենական շարժման այս լիդերներն այդպիսի կուսակցություն ստեղծելու համար վռնչի չեն ուզում ձեռնարկել: Ընդամին նրանք մատնանշում են այն հանգամանքը, վոր յեթե յերբորդ կուսակցություն ստեղծվի, ապա արհմիություններում պառակտում կստացվի:

Դուզլաս: Այն, վոր արհմիություններում միայն վորակյալ բանվորներն են կազմակերպված, գլխավորապես նրանով է բացատրվում, վոր արհմիության մեջ կազմակերպված լինելու համար պետք է ունենալ վորոշ ֆոնդ ու վորոշ ապահովություն, վորովհետև անդամավճարները շատ մեծ են, և անորակ բանվորները մուտքի բարձր վճար մուծելու հնարավորություն չունեն: Բացի դրանից, անորակ բանվոր-

ները դռնվում են մշտական ապառնալիքի տակ, վոր յեթե իրենք փորձեն կազմակերպվել, ապա ձեռնարկատերն իրենց դուրս կշարտի աշխատանքից: Անորակ բանվորները կարող են կազմակերպվել վորակյալ բանվորների դործոն աջակցությամբ միայն: Այսպիսի աջակցություն նրանք մեծ մասամբ չեն ունենում: Ահա այս հանգամանքն անորակ բանվորներին՝ արհմիություններում կազմակերպվելու հիմնական խոչընդոտներից մեկն է: Բանվորական մասսաների կողմից իրենց իրավունքների հիմնական պաշտպանությունն ընթանում է այդ իրավունքների քաղաքական պաշտպանության դժով: Յես հենց սրա վրա յեմ հիմնում անորակ բանվորների կազմակերպության բացակայության գլխավոր պատճառը: Քաղաքական ու արհմիութենական բնադավաճեցում անորակ բանվորների կազմակերպված չլինելու հիմնական մոմենտը յես տնտեսական բազան եմ

համարում: Յես սկսեք ե մատնանշեմ
ամերիկյան ընտրական սխտեմի մի ա-
ռանձնահատկությունը, ուղղակի ընտ-
րությունները, վորտեղ ամեն մի մարդ
կարող ե ընտրական ժողով դալ ու ի-
րեն հայտարարել զեմոկիրատ կամ հան-
րապետական ու քլեարկել: Յես հավա-
տացած եմ, վոր Գոմպերսը չեր կարո-
ղանա բանվորներին պահել վոչ-քաղա-
քական ծրագրով, յեթե նա չունենար
ուղղակի ձայնովության ոգտին այս
փաստարկը: Նա միշտ ասում եր բան-
վորներին, վոր յեթե նրանք ցանկա-
նում են քաղաքականապես զործել, ապա
նրանք կարող են մտնել դոյություն
ունեցող յերկու քաղաքական կուսակ-
ցությունների մեջ և այնտեղ գրավել
այս կամ այն պաշտոնը, այնտեղ իրենց
համար հեղինակություն նվաճել: Այս
փաստարկի ողնությամբ Գոմպերսին
հաջողվում եր բանվորներին հետ պա-
հել բանվոր դասակարգը կաղմակերպե-

լու և բանվորական կուսակցություն
ստեղծելու գաղափարից:

3-րդ ՀԱՐՑ: Ինչո՞վ բացատրել, վոր
ԽՍՀՄ մանաչման հարցում Աշխա-
տանքի Ամերիկյան Ֆեդերացիայի ի-
դերներն ավելի հետադեմ են, քան
բուրժուաներից շատերը: Ինչո՞վ պետք
ե բացատրել, վոր այնպիսի բուրժուա-
ներ, ինչպես են ալ. Բորահը և ու-
րիշները, արտահայտվում են հոգուտ
ԽՍՀՄ ճանաչման, իսկ Ամերիկայի
բանվորական շարժման լիզերները,
Գոմպերսից սկսած մինչև Գրինը, մը-
ղում եյին և շարունակում են մղել ա-
մենահետադիմական պրոպագանդան
բանվորական առաջին հանրապետու-
թյան ճանաչման դեմ, ԽՍՀՄ ճա-
նաչման դեմ: Ինչո՞վ բացատրել, վոր
նույնիսկ մի այնպիսի հետադեմը, ինչ-
պես ամերիկյան նախկին նախագահ
Վուդրո Վիլսոնն եր, հնարավոր եր
գտնում «վոլջուններ» Խորհրդային

Ռուսաստանին, իսկ Գրինն ու Աշխատանքի Ամերիկյան Ֆեդերացիայի ալ լիդերները ցանկանում են ավելի հետադեմ լինել, քան կապիտալիստներն են: Ահա Վուդրո Վիլսոնի «Վոլջոսին» տեքստը, վոր 1918 թվի մարտին ուղարկվել եր Ռուսաստանի խորհուրդներին համադումարի անունով, յերբ դերժանական կայդերի զորքերն արշավում եյին խորհրդային լենինգրադի վրա:

«Ոգտվելով խորհուրդներին համադումարից՝ յես կուզեյի Միացյալ Նահանգներին ժողովուրդներին կողմից անկեղծ համակրանք արտահայտել ուս ժողովրդին, մանավանդ այժմ, յերբ Գերմանիան զինված ուժեր ե շարժել յերկրի ներսը, վորպեսզի խանգարի ազատության համար մղվող կռիւն, վոջնչացնի յերկրի բոլոր նվաճումները ե իրականացնի դերմանական դիտավորություններն ու ուս ժո-

ղովրդի անադատությունը: Թեև Միացյալ Նահանգների կառավարությունը ներկայումս, ցավոք սրտի, ի վիճակի չե ցույց տալու Ռուսաստանին այն անմիջական աջակցությունը, վոր նա ցանկանում ե ցույց տալ, յես կուզեյի ներկա համադումարի միջոցով հավատացնել ուս ժողովրդին, վոր Միացյալ Նահանգների կառավարությունը կողտագործի բոլոր հնարավորությունները, վորպեսզի Ռուսաստանին նորից լիակատար ինքնիշխանություն (суверенитет) ե նրա ներքին գործերում լիակատար անկախություն ու այն մեծ դերի լիակատար վերականգնումն ապահովի, վոր նա ունի Յեւրոպայի ու ժամանակակից մարդկության կյանքում: Միացյալ Նահանգների ժողովուրդն ամբողջ սրտով համակրում ե ուս ժողովրդին՝ ինքնակալությունից ընդ-

միշտ ազատվելու և ինքն իր բախ-
տի տնորինողը դառնալու նրա
ձգտման մեջ» (տե՛ս «Правда» №
50, 1918 թվի մարտի 16) :

Կարելի՞ Ե արդո՞ք նորմալ համա-
րել, վոք Աշխատանքի Ամերիկյան Ֆե-
դերացիայի լիդերները ցանկանում են
ավելի հետադեմ լինել, քան հետադեմ
վիստը :

Բրաֆի: Յես չեմ կարող պատճառնե-
լը ճշգրիտ կերպով բացատրել, բայց
յես գտնում եմ, Վոր Հենց այնպես,
ինչպես Վոր Աշխատանքի Ամերիկյան
Ֆեդերացիան Ամստերդամի ինտերնա-
ցիոնալի մեջ չի մտնում, նույն այդ
պատճառներով եւ Աշխատանքի Ամերի-
կյան Ֆեդերացիայի լիդերները կանգ-
նած են իջրհրդային Ռուսաստանը
չճանաչելու տեսակետի վրա: Տարբե-
րությունն ամերիկյան բանվորների
հատուկ փիլիսոփայության մեջ
եւ և ամերիկյան ու յեվրոպական բան-

վորների միջև դոյություն ունեցող
տնտեսական տարբերության մեջ:

Ստալին: Բայց Աշխատանքի Ամերի-
կյան Ֆեդերացիայի լիդերները, Վոր-
քան ինձ հայտնի յե, չեն առարկում
իտալիայի կամ Լեհաստանի ճանաչման
դեմ, Վորտեղ ֆաշիստներն են իշխում:

Բրաֆի: Իբրեւ որինակ մատնանշելով
Լեհաստանն ու իտալիան, Վորտեղ Ֆա-
շիստական կառավարություններ կան,
դուք դրանով եւ բացատրում եք Ամե-
րիկայի կողմից իՍՂՄ-ը չճանաչելու
պատճառը: Այդ անբարյացակամ վերա-
բերմունքը դեպի իՍՂՄ-ը բացատրվում
եւ այն անախորժություններով, Վոր
ունեն ամերիկյան արհաւիրժման լիդեր-
ներն իրենց սեփական կոմունիստների
հետ:

Դուլնն: Այն պատճառը, Վոր բերեց
նախորդ հոկտոբրը,—թե նրանք ինչպես
կարող են ճանաչել իՍՂՄ-ը, յեբր
նրանք անհամերաշխություն ունեն ի-
րենց սեփական կոմունիստների հետ,—

Համոզիչ չէ, վորովհետեւ ԽՍՀՄ-ը չճանաչելու վերաբերյալ քարոզը նրանց մոտ մղվում էր դեռեւս մինչեւ ամերիկյան կոմկուսակցութեան կազմակերպումը: Հիմնական պատճառն այն է, վոր Աշխատանքի Ամերիկյան Ֆեդերացիայի լիդերները դեմ են ամեն մի բանի, ինչ վոր նման է սոցիալիզմի: Յեւ վայս տեսակետից նրանց լարում են կապիտալիստները, վորոնք ունեն «Ազգային քաղաքացիական ասոցիացիա» կոչվող մի կազմակերպութիւն, վորն աշխատում է բոլոր միջոցներով ամբողջ ամերիկյան Հասարակութիւնը լարել սոցիալիզմի դեմ՝ ինչ ձևով ուղում է այն լինի: Այդ կազմակերպութիւնը հանդես յեկալ Այլի Լիի բռնած դիրքի դեմ, վորը հանդես եր յեկել հանուն Ամերիկայի առևտրական հարաբերութիւնների զարգացման ԽՍՀՄ հետ: Այդ կազմակերպութիւնն առաջնորդներն ասում էին. ել ի՞նչպէս կարող ենք մենք հսկել կարգ

ու կանոնին մեր բանվոր դասակարգի մեջ, յերբ լիբերալներն են սկսում այդպիսի խոսակցութիւններ ունենալ: «Ազգային քաղաքացիական ասոցիացիան» մի խումբ կապիտալիստների կազմակերպութիւնն է, վորոնք խոչորդումարով փող են ներդրել այդ կազմակերպութիւն մեջ և ղեկավարում են նրան: Հարկավոր է նշել, վոր Աշխատանքի Ամերիկյան Ֆեդերացիայի նախագահի տեղակալ Մատյուս Վոլլն այս հետադիմական ասոցիացիայի մեջ փոխ-նախագահ է:

Բրոֆի: Արհիւութեանական առաջնորդների հետադիմականութեան վերաբերմամբ բերվող պատճառները հիմնական պատճառներ չեն. այս հարցի վրա ավելի խորը պետք է նայել: Միւս ամերիկյան պատվիրակութեան ներկայութիւնը ԽՍՀՄ մեջ դեպի Խորհրդային Միութիւնը ամերիկյան բանվորների մի մասի տածած համակրական վերաբերմունքի լավագույն պատաս-

խանն ու ցուցանիչն է։ Յես գտնում
եմ, վոր Աշխատանքի Ամերիկյան Ֆե-
դերացիայի առաջնորդների կարծիքը
ԽՍՀՄ նկատմամբ չի տարբերվում
Ամերիկայի բանվոր դասակարգի մե-
ծամասնության կարծիքից։ Բանվոր
դասակարգի մեծամասնության դիրքը
ԽՍՀՄ նկատմամբ բացատրվում է
ԽՍՀՄ հեռավորությամբ։ Ամերիկա-
յի բանվոր դասակարգն ամեն տեսակի
միջազգային դործերով շահադրդոված
չէ, իսկ բուրժուազիայի ազդեցությունն
Ամերիկայի բանվոր դասակարգի վրա
ուժեղ կերպով արտահայտվում է ԽՍՀՄ
նկատմամբ նրա ունեցած վերաբեր-
մունքի հարցում։

Պաշտպան Բ. Մարտիրոսյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբազրիչ Վ. Զիդեյան
Կոնտրոլ սրբազրիչ Լ. Արովյան

Գլավլիտի լիազ. №6589, հրատ. № 552,
Պատվեր № 52, տիրաժ 5000
Հանձնված է արտ. 28/III 1938 թ.
Ստորագրված է տպագր. 15/IV 1938 թ.
Դիւնը 50 կ., կազմը 1 ո.
Պետհրատ—կուսակցական-քաղաքական
գրականության բաժնի տպարան
Յերեան, Ալավերդյան № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0179096

